

1. ÜNİTE: 17. YÜZYIL (DURAKLAMA DÖNEMİ / DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ)

KONU 1: 17. YÜZYILIN (DURAKLAMA DÖNEMİ) GENEL ÖZELLİKLERİ

Osmanlı tarihinde;

- 1579 Sokullu Mehmet Paşanın ölümü ile başlayıp
- 1699 Karlofça antlaşmasına kadar süren döneme duraklama dönemi denir.

Bu dönemde:

- Osmanlı devleti Kurulduğundan beri izlediği FETİH / GENİŞLEME siyasetini sürdürmüştür.
- Bu amaçla başta Avusturya ve İran, olmak üzere Rusya, Venedik, Lehistan ile uzun, sonuçsuz ve masraflı savaşlar yapılmıştır.
- Bu yüzyılın genelinde Batıda Avusturya ile mücadele edilirken, Doğuda da İran'la mücadele edilmiştir.

Avusturya

- Kanuni Devrinde Macaristan hâkimiyeti ve Orta Avrupa'ya egemen olmak için başlayan mücadele bu yüzyılda da devam etmiştir.
- Ancak yükselme devrinde üstünlüğümüzü kabul ettirdiğimiz Avusturya'ya karşı önce bu üstünlüğü kaybederiz (ZİTVATORUK);
- Sonrasında ise Avusturya'nın üstün olduğunu kabul ederiz (KARLOFÇA)

İran'daki Şii Safevi devleti

- Mücadele Yavuz Sultan Selim döneminde başlamıştı.
- Bu yüzyılda da Safevi devleti Osmanlı Devleti'nin içeride yaşadığı Celali İsyanlarını ve Avusturya ile savaşlarını kollayarak sürekli saldırılar düzenlemiştir.

Duraklama döneminin bir diğer özelliği neredeyse her alanda görülen bozulmalar olmuştur.

- Bozulmaların içeriden kaynaklanan sebepleri olduğu gibi, Avrupa'da yaşanan gelişmelerinde etkisi vardır.
- Osmanlı Devlet yöneticileri dışarıdaki gelişmeler ile pek ilgilenmemiş, bu da devletin değişen dünyaya ayak uydurmasında sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur.

Bozulmalar nedeniyle bu yüzyılda pek çok isyan çıkmıştır.

- Bu isyanlar ise bozulmanın şiddetini daha da artırmıştır.

İlk İslahatlar

- Bu dönemin diğer özelliği savaşlarda alınan başarısızlıklar ve isyanlar sebebiyle devlet adamlarının Osmanlı tarihinin ilk ıslahatlarını yapmasıdır.
- Ancak ıslahatlar değişmek için değil de Yükselme dönemindeki ideal düzene geri dönmeyi amaç edinir.
- Bu yüzyıl Osmanlı devlet yöneticileri için "ARAYIŞ YILLARI"dır. Her açıdan işlerin yolunda gitmediğinin farkına varan yöneticiler, bunun gerçek sebeplerini bulmanın uzağında kalmışlardır.

KONU 2: DURAKLAMANIN NEDENLERİ

İÇ NEDENLER:

a) Merkezi Yönetimin Bozulması

1. Veraset sisteminin değişmesi - kafes usulüne geçilmesi.

- Osmanlıda uygulanan veraset sistemi 1. Ahmet döneminde **Ekber ve Erşat** usulüne geçilmesiyle değişti.
- Bu usulün mecburi bir sonucu olarak şehzadeler **kafes usulü** ile yetiştirmeye başladı.

Bunun sonucunda:

- Devlet yönetiminde ilgisiz ve tecrübesiz kişiler padişah oldu.
- Padişahlar çevresini, halkı, dünyayı tanımayan insanlar haline geldi.
- Saray kadınlarının yönetimdeki etkisi arttı.
- Akıl ve ruh sağlığı bozuk Padişahlar ortaya çıktı.
- Yönetimde çıkar grupları etkili olmaya başladı.

2. Devlet adamlarını liyakat (layık olmak, hak etmek) ile değil rüşvetle, iltimasla (Adam kayırma, torpil) göreve gelmeleri.

b) Ordunun bozulması:

<https://tarihdersi.net/>

1. Kapıkulu ordusunun bozulması

- Coğrafi keşiflerin sonucunda ülkede ortaya çıkan enflasyon yeniçerilerin aldıkları maaşların yetmemesine neden oldu.
- Bundan dolayı yeniçeriler kanunları çiğneyerek ticaret yapmaya ve evlenmeye başladılar.
- 3. Murat döneminde devşirme kanuna aykırı olarak ocağa asker alındı. (Oğlunun sünnet törenine gelen Soytarı, cambaz ve hokkabazların deftere yeniçeri olarak yazılmalarını sağlamıştır.)
- "Ocak devlet içindir" anlayışı "**Devlet ocak içindir**" anlayışına döndü.

- Böylece zamanı ve teknolojiyi takip etmeyen, kendini yetiştirmeyen, harem ve devlet adamlarının kolayca etkisinde kalan, amacı devlete hizmet etmek olamayan askerler haline geldiler.

2. Tımar (Eyalet) ordusunun bozulması

- Coğrafi keşifler ile birlikte toprağın yerini paranın alması toprağı iyi değerlendirme üzerine kurulu tımar sistemini işlemez hale getirdi.
- Tımarlı sipahiler daha fazla para kazanmak için hileli yollara başvurdular. Yetiştirmesi gereken askere çok masraf yapmamanın yollarını aradılar. Köylüden daha fazla vergi aldılar. v.s.
- Ülkede ortaya çıkan enflasyonun devletin sıcak para ihtiyacını artırdı. Bu yüzden tımarlar iltizama çevrilmeye başladı.
- Böylece işsiz kalan tımarlı sipahiler eşkıya oldular.
- Tımarların layık olamayanlara verilmesi ve devletin tüm kurumlarında görülen bozulmalar tımar sisteminde de görüldü.

c) Ekonominin bozulması

- Coğrafi keşiflere bağlı olarak ipek ve baharat yolunun önemini kaybetmesi ve buna bağlı olarak devletin gümrük gelirinin azalması.
- Coğrafi keşiflerle Avrupa'ya taşınan altın, gümüş kaçak olarak Osmanlı'ya girdi böylece enflasyona neden oldu. Bu enflasyonda en çok devlet ve devletten doğrudan maaş alanlar etkilendi.
- Coğrafi keşifler ile birlikte toprağın yerini paranın alması Osmanlı ekonomik sistemini işleyemez hale getirdi. Avrupa'da Merkantilizm geçerli olurken, Osmanlı Devletinde bunun tam tersi bir ekonomik sistem olan "BOLLUK EKONOMİSİ / İAŞECİLİK" geçerlidir.
- Enflasyona bağlı olarak vergilerin artması köylünün toprağı terk etmesini buda tarımsal üretimin azalmasına neden oldu.
- Savaşlarda eskisi gibi başarı kazanılmaması buna karşılık savaşların getirdiğı büyük harcamalar.
- Yeniçerilerin etkisinin ve sayısının artmasına bağlı olarak ulufe ve cülus maaşların artması.
- Saray masraflarının, lüks ve israfın artması.

d) Eğitimin bozulması

- Köyden kente göç sonucunda vergi ödemek istemeyenler medreselere doluşması ve böylece medreselerdeki eğitimin ve kalitenin bozulması.
- **Beşik Ulemalığı'nın** ortaya çıkması. (Babası Ulema olan bir çocuğun doğuştan ulema sayılması)
- Medreselerde pozitif bilimlerden terk edilerek dini bilimlere ağırlık verilmesi.

e) Sosyal alandaki bozulmalar

- Devlet adamlarının rüşvet ile iş görür hale gelmesi ve
- Celali isyanları halkın devlete olan güvenini azaltmıştır
- Böylece köylü toprağı terk edip kente göç etmiştir.
- Bu hem köylerin boşalmasına, üretimin azalmasına hem de şehirlerde işsizliğin artmasına, asayişin bozulmasına neden olmuştur.

- Merkezi otoritenin zayıflaması ve iş bilmeyen devlet adamalarının eyaletlere gönderilmesi eyalet isyanlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

2.DIŞ NEDENLER

- Osmanlı Devletinin doğal sınırlarına ulaşması. Yani Devletin genişlemesine engel olacak doğal sınırlara ulaşılmıştı. (Çöller, Okyanuslar,)
- Avrupa'da feodalitenin yerine güçlü merkezi krallıkların kurulması.
- Coğrafi keşifler.
- Avrupalıların Rönesans ve Reformla hem düşünce anlamında hem de bilim ve teknolojiye kat ettiği ilerleme.

KONU 3: 17. YÜZYIL İSYANLARI

A. İSTANBUL İSYANLARI

- Genelde Yeniçerilerin çıkardığı isyanlardır.
- Bu yüzyılda yeniçeriler türlü çıkar grupları tarafından kullanılmış ve pek çok defa isyan etmişleridir.
- Yeniçeriler bu isyanlarda bazen diğer askeri ocakları, bazen Ulema'yı, bazen ise halkı yanlarına almayı başarmışlardır.

İSTANBUL İSYANLARI'NIN NEDENLERİ

- Merkezi otoritenin bozulması,
- Yeniçeri Ocağı'nda disiplinin bozulması nedeniyle "devlet ocak içindir." anlayışının kabul görmesi,
- Ekonominin bozulmuş olması nedeniyle Yeniçerilere düşük ayarlı parayla (KELP AKÇE ya da KIRPIK AKÇE) ulufe dağıtılması
- Ulufe ve cülus bahşişlerinin aksamaması
- Devşirme asıllı bazı devlet adamlarının ve Harem'in kişisel çıkarları nedeniyle Yeniçeri Ocağı'nı kullanmaları

NOT: Ulufe: Yeniçerilerin üç ayda bir aldıkları maaşa denir.

NOT: Cülus Bahşışı: Bir padişahın tahta çıkması (CÜLUS ETMESİ) nedeniyle Kapıkullarına dağıtılan bahşıştır. İlk kez Fatih Sultan Mehmet tarafından dağıtılan bu bahşiş bir gelenek haline gelmiştir.

BU YÜZYILDAKİ BELLİ BAŞLI İSYANLAR

III. Murat döneminde

- Kapıkulu Askerleri ve maaşlarının ayarı düşük paradan verileceğini duyan Yeniçeriler isyan ederek defterdarın öldürülmesini istediler.
- İstekleri kabul edilince isyan büyümeden sona erdi.

<https://tarihdersi.net/>

II. Osman (Genç Osman)

- 1622 yılında II. Osman'ın Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmak istediğini öğrenen Yeniçeriler, II. Osman'ı tahttan indirerek öldürdüler.

Sultan II. Osman'ın Öldürülmesi:

Genç Osman, Sultan I. Ahmet'in en büyük ve Kösem Sultan'dan olmayan oğludur. Kösem Sultan, onu çocuklarından ayırmamış, amcası I. Mustafa'nın akıl sağlığı yerinde olmadığı için tahttan indirilmesinde ve Osman'ın tahta çıkmasında da etkili olmuştur. Ancak Sultan Osman oldukça Genç ve tecrübesizdir. Hotin seferi dönüşünde Yeniçeri ocağını kaldırmaya karar vermesi ve bunun

Yeniçerilerin kulağına gitmesi sonucu Yeniçerilerin düşmanlığını kazanır. Ayrıca Şeyhülislam'ın yetkilerini kısıtlamaya çalışır. Bu da Ulema'nın düşmanlığına neden olur. Tüm bunların üzerine Kösem Sultan'dan olma kardeşi Mehmet'i boğdurması Kösem Sultan'ın dolayısıyla Harem'in de ona düşman olmasına neden olur. Ayrıca İstanbul halkı, çok uzun ve şiddetli süren kışın Sultan Osman'ın tekrar kardeş katlini getirmesine bağlar. Sonuç olarak İstanbul'da yapayalnız kalmıştır.

İsyan Sultan Osman'ın Hacca gitme bahanesiyle İstanbul'dan ayrılmak istemesi ile başlar. Sultan Osman bu bahane ile İstanbul'dan ayrılacak, Anadolu ve Suriye'den topladığı askerlerle Yeniçeri Ocağını kaldıracaktır. Ayaklanan Yeniçeriler saraya girerek bazı devlet adamlarını öldürdüler. Sultan Osman'ın yerine amcası I. Mustafa'yı tahta çıkardılar. O an için isyancıların çoğu Sultan Osman'ı öldürmek gibi bir düşünceye sahip değildi. Ancak isyanın elebaşları onu YEDİKULE ZİNDANLARINA götürerek orada boğdular.

- Bu isyan, Yeniçerilerin ne kadar kontrolden çıktıklarının en büyük ispatıdır.

IV. Murat

- Küçük yaşta tahta geçen IV. Murat'a gözdağı vermek isteyen Yeniçeriler ve sipahiler cülus bahşişi alamadıkları için ayaklandılar.
- Hazineye yeterli miktarda para olmadığı için saraydaki altın ve gümüş eşyalar eritilerek bastırılan paralarla bahşişler dağıtılınca isyan sona erdi.
- Yine IV. Murat döneminde 1632'de Yeniçerilerin aleyhinde fikirlere sahip olan bazı devlet adamlarının görevden alınmasını isteyen Yeniçeriler ayaklandı.
- Padişahın gözü önünde Sadrazam Hafız Ahmet Paşa'yı öldürdüler. Ancak IV. Murat otoritesini kurunca Yeniçerilerin elebaşlarını idam ettirdi.

IV. Mehmet

- IV. Mehmet'e karşı Yeniçeriler, aylıklarının ayarı düşük parayla verilmesini gerekçe göstererek isyan çıkardılar.
- Yeniçerilerin istediği devlet görevlilerinin idamı ile sona eren 1656'daki bu ayaklanmaya "Vakayı Vakvakiye" (Çınar Vakası) denildi.

ÇINAR VAKASI:

IV. Mehmet çok küçük yaşta padişah olmuştur. Kendisinden önceki gelişmelerin de etkisi ile devlet, çıkar gruplarının, Haremin etkisi altındaydı. İsyancılar Sarayın kapısına dayanarak padişahı otuz kadar devlet adamının kendilerine teslim edilmesini istediler. Padişah bu devlet adamlarını isyancılara vermek zorunda kaldı. İsyancılar bu devlet adamlarını Sultan Ahmet Meydanındaki çınar ağacına astılar. Ağaç bu görüntüsü ile İran mitolojisinde cehennemde bulunan ve meyveleri insan başı şeklinde olan Vakvak ağacına benzetildiği için "VAKAYI VAKVAKİYE" olarak anılmıştır.

II. Mustafa

- 1687 yılında yeniden ayaklanan Yeniçeriler, İstanbul'dan çıkarak Edirne üzerine yürümüş ve II. Mustafa'yı tahttan indirerek yerine kardeşi III. Ahmet'i tahta çıkarmışlardır. (**Edirne vakası**)

EDİRNE VAKASI:

Padişah II. Mustafa, devlet işleri ile ilgilenmeyip işlerin kontrolünü büyük oranda Hocası ve danışmanı Şeyhülislam Feyzullah efendiye bırakmıştı. II. Mustafa Edirne'deki sarayda oturup avcılıkla uğraşırken Feyzullah Efendi rüşvet, iltimas v.b herkesin tepkisini çekecek şekilde hareket ediyordu. Tüm bunların üstüne Başkent'in Edirne'ye alınacağı dedikodusu da çıkınca İstanbul'da isyan çıktı. İsyancılar önce Feyzullah efendiyi parçaladılar. Ardından Edirne'ye yürüdüler. Sonuçta II. Mustafa Tahttan indirildi. Yerine kardeşi III. Ahmet padişah oldu.

İSTANBUL İSYANLARI'NIN SONUÇLARI

- İsyancıların isteklerinin yerine getirilmesi,
- Merkezi otoritenin bozulmasına ve yeni isyanların çıkmasına neden oldu.
- İstanbul isyanları sonucunda; başkentte can güvenliği bozuldu.
- Devlet otoritesi sarsıldı.
- Yeniçeriler siyasette önemli bir konuma geldiler.

DİKKAT: İstanbul isyanları başkentte meydana geldiği için ve devlet yönetimine müdahalesi olduğu için SİYASİ niteliklidir. Ancak bu isyanlar REJİMİ DEĞİŞTİRME amacı TAŞIMAZ. Ya da HANEDAN'A karşı değildir.

B. CELALİ İSYANLARI

- 16. ve özellikle 17. Yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkan **SOSYAL ve EKONOMİK** nitelikli isyanların genel adıdır.
- Celali İsyancıları, ismini Yavuz Sultan Selim döneminde Tokat civarında isyan eden **BOZOKLU CELAL** isimli bir sipahiden alır.
- Ondan sonra onunkine benzer sebeplerle Anadolu'da ortaya çıkan tüm isyanlara bu isim verilmiştir.

CELALİ İSYANLARI'NIN NEDENLERİ

- Merkezi otoritenin bozulması nedeniyle Anadolu'daki olumsuzlukların giderilememesi,
- Osmanlı Devleti'nin İran'la ve Avusturya ile yaptığı savaşların Anadolu'yu ekonomik yönden olumsuz etkilemesi,
- Asker kaçaklarının yakalanmamak için Anadolu'da çeteler kurarak yağmalamalar yapması,
- Ekonominin bozuk olması nedeniyle vergilerin yükseltilmesi
- İltizam sisteminin yaygınlaştırılması nedeniyle tımarlı sipahilerin azalması
- Bazı yerel yöneticilerin veya iltizam sahiplerinin, kendi çıkarları için halktan ağır vergiler almaya başlaması ve halkın buna tepki göstermesi

İltizam Sistemi:

- Geliri önceden belirlenmiş bir toprağın vergi toplama hakkını açık arttırma yoluyla kişilere ihale etmesidir.
- Bu sistemdeki toprağa mukataa ihaleyi kazanan kişiye ise mültezim adı verilir. İltizam genellikle üçer yıllık süre ile ihale edilir, alının para direk olarak devlet hazinesine gider.

Olumlu yönü:

- Devletin artan nakit para ihtiyacını karşılamak.

Olumsuz yönü:

- Genellikle ihaleler aynı kişiler tarafından alındığı için Osmanlı taşrasında devlet otoritesine rakip olabilecek kişiler türemiştir. (ağa, ayan, eşraf)
- Tımarlı sipahilerin sayısı azaldığı için taşrada devlet otoritesi zayıflamıştır.
- İhaleler 3 yıllığına verilmesine rağmen bu süre dolmadan daha fazla para veren biri çıkarsa devlet mukataayı ona devreder. Bu mültezimin verdiği parayı bir an önce alması için köylüğü ezmesine, köylünün de toprakları terk edip şehirlere göçmesine sebep olmuştur.

BAŞLICA CELALİ İSYANLARI

- Karayazıcı
- Kalenderoğlu
- Abaza Mehmet Paşa
- Tavi Ahmet
- Canbolatoğlu
- Katırcıoğlu
- Deli Hasan
- Gürcü Nebi

BÜYÜK KAÇGUN:

- 1575 ile 1610 yılları arasında Celali İsyanlarının tüm Anadolu'ya yayılması sonucu köylülerin üçte ikisinin köyünü, toprağını terk ederek dağlara çekilmesi, buralarda kendisini korumaya çalışmasına neden olan olaydır.
- Bu olay sonucunda Anadolu'da üretim neredeyse durma noktasına gelmiştir.
- Anadolu'nun sosyal, ekonomik, kültürel yapısını derinden etkilemiştir.

CELALİ İSYANLARI'NIN SONUÇLARI

- Köylüler, Anadolu'da can güvenliğinin sarsılması nedeniyle topraklarını bırakarak şehirlere göç etmeye başladılar.
- Şehirlerde işsizlik sorunları ortaya çıktı.
- Tarımsal üretim azaldı.
- Tımarlı sipahilerin sayılarının azalması nedeniyle orduya ücretli askerler alındı. (SEKBAN, SARICA SEKBAN)
- Halkın devlete olan güveni azaldı.
- Anadolu'da çok sayıda insan öldü.
- Vergiler düzenli toplanamadı.

NOT: İsyanların zor kullanılarak bastırılması, isyanların temel nedenlerini ortadan kaldırmadığı için Celali İsyanları sürekli olarak Osmanlı Devleti'ni meşgul etmiştir. Bazen de Abaza Mehmet Paşa örneğinde olduğu gibi bastırmadığı isyanı durdurmak için taviz vermiş, İsyancıya Paşalık vermiştir. Yine bu uygulamada yeni isyanlara örnek olmuştur.

NOT: Celali İsyanları nedeniyle Osmanlı ordusunun bir kısmı sürekli olarak Anadolu'da kaldığı için cephelerdeki askeri güç zayıfladı ve savaşlarda istenilen sonuçlar alınamadı.

DİKKAT: Celali isyanları SOSYAL ve EKONOMİK içerikli isyanlardır. Celali İsyanlarını Siyasi nitelik taşımaz, Bağımsız devlet kurma amacı yoktur. Bu yönleriyle İstanbul ve eyalet isyanlarından ayrılır.

EYALET İSYANLARI

- 17. yüzyılda merkezi otoritenin zayıflaması sonucunda merkezden uzak olan eyaletlerde de isyanlar çıkartmıştır.
- Bazen yerel yöneticiler bazen de yönetimden şikâyetçi olanlar isyan çıkartmıştır.

BAŞLICA EYALET İSYANLARI

- Sivas Valisi Vardar Ali Paşa,
- Erzurum Valisi Abaza Mehmet Paşa,
- Lübnan'da Dürzi lider Fahreddin ve
- Halep'te Beylerbeyi Canbolatoğlu Ali Paşa isyanları ile;
- Bağdat,
- Yemen,
- Eflak,
- Boğdan,
- Erdel,
- Trablusgarp ve
- Kırım'da çıkan isyanlar bunlara örnek olarak gösterilebilir.

SONUÇ:

- İsyanlar zor kullanılarak veya isyancılara karşı taviz verilerek bastırılmaya çalışılmıştır.

DİKKAT:

- Eyalet isyanlarının en ayırt edici özelliği BAĞIMSIZ DEVLET KURMA amacı taşımasıdır.
- Yalnız burada dikkat etmemiz gereken konu, bu isyanların ortaya çıkmasında MİLLİYETÇİLİK fikrinin hiçbir etkisinin olmamasıdır.
- Çünkü henüz milliyetçilik fikri yoktur.

KONU 4: 17. YÜZYIL (DURAKLAMA DÖNEMİ) SİYASİ OLAYLARI

OSMANLI / İRAN İLİŞKİLERİ (SAFEVİLER)

- Osmanlı Devleti ile İran'daki Şii Safevi Devleti arasındaki düşmanlık Yavuz Sultan Selim, hatta Sultan II. Bayezid devrinde başlamıştır.
- Safevi devleti 17. yüzyıl boyunca Osmanlı Devletine en çok sorun çıkaran devletlerden birisi olmuştur.
- Safevi devleti, Osmanlı Devleti'nin Avusturya ile savaşlarından veya Celali isyanlarından yararlanarak Osmanlı topraklarına saldırmıştır.

1) 1577-1590 Osmanlı – İran savaşları ve FERHAT PAŞA ANTLAŞMASI

- Savaşlar Osmanlı Devletinin galibiyeti ile sonuçlandı.
- Sonucunda 1590 Ferhat Paşa Antlaşması imzalandı.
- İran, Azerbaycan ve Gürcistan'ı Osmanlıya bıraktı.

NOT: Doğuda en geniş sınırlarına ulaştığı antlaşma.

2) 1603-1612 Osmanlı-İran savaşları ve NASUH ANTLAŞMASI

- Safevi Devleti'nin Ferhat Paşa Antlaşmasında verdiği yerleri geri almak için saldırmasıyla savaşlar başlamıştır.
- Osmanlı Devleti, hem Avusturya ile savaşta olduğu için, hem de Celali isyanları nedeniyle Nasuh Paşa Antlaşmasını kabul etmiştir.

Bu antlaşma ile

- Osmanlı Devleti, Ferhat Paşada aldığı yerleri geri verdi.
- Buna karşılık İran da 200 deve yükü ipek ödemeyi kabul etti.

3) 1617-1618 Osmanlı-İran savaşları ve SERAV ANTLAŞMASI

- İran 200 deve yükü ipeği vermeyince savaş çıktı.
- İran 100 deve yükü ipek ödemeyi kabul etti.

4) 1624-1639 Osmanlı-İran savaşları ve KASR-I ŞİRİN ANTLAŞMASI

- İran'ın Bağdat'a saldırması üzerine savaşlar başlamış.
- 4. Murat Bağdat ve Revan seferleri düzenlemiştir.
- Savaş, Osmanlının galibiyeti ile sonuçlanmış ve Kars-ı Şirin Antlaşması imzalanmıştır.
- Buna göre Zağroz dağları iki ülke arasında sınır olacak.

ÖNEMi: Bugünkü Türkiye-İran sınırı çizilmiştir.

<https://tarihdersi.net/>

OSMANLI-LEHİSTAN İLİŞKİLERİ:

- Lehistan Yükselme döneminin sonlarında Osmanlı himayesine girmişti.
- Ancak 17. yüzyılda bu himayeden çıktığı gibi Osmanlı Devleti'nin aleyhine Doğu Avrupa'da faaliyetlere başlamıştır.

DİKKAT: Lehistan bugünkü POLONYA'dır. Lehistan'ın Osmanlı Devletine tek sorun yarattığı dönem 17. yüzyıldır. 18. yüzyılda Rusya tarafından işgal edildiğinde yine Osmanlı Devletinden yardım isteyecektir.

1. Hotin Seferi ve HOTİN ANTLAŞMASI

- Osmanlı himayesinden kurtulan Lehistan, Eflak ve Boğdan'ın iç işlerine karışınca
- Hotin seferine çıkan Genç Osman Hotin kalesini kuşatmış ancak yeniçerilerin disiplinsizliği nedeniyle Hotin alınamamış ve antlaşma imzalanmıştır.
- Lehistan, Eflak ve Boğdan'ın Osmanlıya ait olduğu ve vergi ödemeyi kabul etti.

NOT: Genç Osman bu seferden sonra yeniçeri ocağını kaldırmaya karar vermiştir.

2.1672-1676 Osmanlı-Lehistan Savaşları ve BUCAŞ ANTLAŞMASI

- Lehistan'ın Osmanlı himayesindeki Ukrayna kazaklarına saldırması üzerine sefere çıkan 4.Mehmet Lehistan'ı yendi ve Bucaş antlaşmasını imzaladı.
- Galibiyette Sadrazam KÖPRÜLÜ FAZIL AHMET PAŞA'nın payı büyüktür.
- **Antlaşmaya göre;** Lehistan, Podolya arazisini Osmanlı'ya bıraktı.

ÖNEMİ:

- Bu antlaşma Osmanlı Devleti batıda en geniş sınırlarına ulaştığı antlaşmadır.
- Osmanlı Devletinin topraklarına toprak kattığı son antlaşmadır.

3. KUTSAL İTTİFAK İLE SAVAŞLAR

- İleride işleyeceğiz: [II. VİYANA KUŞATMASI VE KARLOFÇA ANTLAŞMASI](#)

OSMANLI-VENEDİK İLİŞKİLERİ:

1.GİRİT'İN FETHİ (1669)

- Venediklilerin elindeki Girit 24 yıl süren kuşatma sonucunda fethedilmiştir.
- Girit'in fethi KANDİYE kalesinin alınması ile tamamlanmıştır.
- Girit'in fethini tamamlayan KÖPRÜLÜ FAZIL AHMET PAŞA'DIR.
- Bu fetih Akdeniz egemenliğini güçlendirse de Osmanlı denizciliğinin eski gününde olmadığını gösterir. Ayrıca bu uzun kuşatma ekonomiyi de olumsuz etkiledi.

2. KUTSAL İTTİFAK İLE SAVAŞLAR

- İleride işleyeceğiz: [II. VİYANA KUŞATMASI VE KARLOFÇA ANTLAŞMASI](#)

OSMANLI-RUSYA İLİŞKİLERİ:

1. ÇEHRİN / BAHÇESARAY ANTLAŞMASI 1681

- 17.yy sonuna doğru ilerde Osmanlı Devletinin en büyük düşmanı haline gelecek olan Rusya boy göstermeye başlar.
- Bu yüzyılda Osmanlı Devleti ile boy ölçüşebilecek durumda olmasa da Lehistan ile birlikte hareket edip Ukrayna üzerine yayılmaya çalışır.
- Bu yüzden küçük çaplı bir temas ve sonrasında Çehrin antlaşması (Bahçesaray) imzalanmıştır.

ÖNEMİ: Bu antlaşma ilk Osmanlı-Rus antlaşmasıdır.

2. KUTSAL İTTİFAK İLE SAVAŞLAR

- İleride işleyeceğiz: [II. VİYANA KUŞATMASI VE KARLOFÇA ANTLAŞMASI](#)

OSMANLI-AVUSTURYA İLİŞKİLERİ

AVUSTURYA

- Osmanlı Avusturya mücadelesi aslında Osmanlı Devleti ile Habsburg hanedanı arasındaki mücadeledir.
- Bu mücadele Osmanlı Devleti Orta Avrupa'ya yani Macaristan'a adım attığı anda başlamıştı. Yani Kanuni Sultan Süleyman döneminde.
- Kanuni devrinde imzalanan 1533 İstanbul Antlaşması ile Avusturya Osmanlı üstünlüğünü kabul etmişti.
- 17. yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti'nin en çok mücadele ettiği devlet Avusturya olmuştur.

1. 1593-1606 Savaşları ve ZİTVATORUK ANTLAŞMASI

- Avusturya'nın Eflak, Boğdan içişlerine karışması,
- Bosna Beylerbeyi Hasan Paşa'yı öldürmesi üzerine savaş başladı.
- Başlangıçta Avusturya üstünlük sağlayınca Padişah 3. Mehmet sefere çıkmıştır.
- Eğri, Kaniye, Estergon kalelerini fethetmiştir. (III. Mehmet EĞRİ fatihi olarak bilinir.)

- Ardından yapılan Haçova meydan savaşında Avusturya'yı yendi.

NOT: Bu savaşta çok sayıda asker kaçarak savaş alanını terk etmiş. Savaş ordunun geri hizmet birimleriyle kazandırmıştır. Savaş sonunda kaçan askerler ordudan atılmış ve Anadolu'da Celali isyanlarının başlamasına neden olmuştur.

- Osmanlı - Avusturya savaşları, Celali isyanlarının çıkması ve İran Savaşlarının başlaması üzerine 1606 Zitvatoruk antlaşması ile sona erdi.

<https://tarihdersi.net/>

Antlaşmaya göre:

- Osmanlı Devleti'nin savaşta aldığı Kaniye, Estergon, Eğri kaleleri Osmanlı'da kalacak.
- Avusturya artık Osmanlı'ya vergi vermeyecek ancak bir defalık savaş tazminatı verecek.
- Avusturya Arşidükü (Kralı) protokol bakımından Osmanlı padişahına denk sayılacak.

NOT: Bu antlaşma Osmanlı Devleti İstanbul antlaşması Avusturya'ya karşı elde ettiği üstünlük kaybedilmiştir. Yani Avusturya ve Osmanlı Devleti siyasi açıdan eşit hale gelmiştir.

2. 1662-1664 Savaşları ve VASVAR ANTLAŞMASI

- Avusturya'nın Erdel sorununa müdahale etmesi sonucu savaş başlamış.
- Sadrazam KÖPRÜLÜ FAZIL AHMET PAŞA, Avusturya üzerine sefere çıkmıştır.
- Savaşta Uyvar ve Novigrad kaleleri fethedilmiştir.

NOT: Uyvar'ın fethi sırasında gösterilen kahramanlıklar " Uyvar önlerinde bir Türk kadar güçlü" sözünün doğmasına neden olmuştur.

- Sonuçta VASVAR antlaşması imzalanmıştır.

Antlaşmaya göre:

- Uygar ve Novigrad Osmanlıda kalacak.
- Avusturya savaş tazminatı ödeyecek.

NOT: Avusturya son kez savaş tazminatı ödemiştir.

Uyvar Kuşatması

KONU 5: 2. VİYANA KUŞATMASI VE KARLOFÇA ANTLAŞMASI

II. VİYANA KUŞATMASI (1683)

- Avusturya'ya karşı isyan eden Macarlar Osmanlıdan yardım isteyince Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa sefere çıkarak Avusturya'nın başkenti Viyana'yı kuşattı.
- Kuşatma iki ay kadar sürmüştü Ancak Viyana alınamamıştır.

Bu başarısızlığın sebepleri:

- Merzifonlu'nun son yürüyüşü geciktirmesi.
- Yardıma gelecek düşmanın Tuna nehrinden geçmesini engellemekle görevli Kırım Hanının görevini yapmaması
- Lehistan ordusu yardıma gelerek Osmanlı ordusunu iki ateş arasına atmıştır.
- Bozguna uğrayan ordu dağılmış, kuşatma başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

SONUÇLARI:

- Yenilgiden sorumlu tutulan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa idam edilmiştir.
- Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da ilerleyişi son bulmuştur.(Türklerin)
- Viyana bozgunuyla başlayan Türklerin geri çekiliş süreci Sakarya'ya kadar sürmüştür.
- Viyana kuşatması Avrupalıların tepkisine neden olmuş ayrıca Osmanlı durumundan yararlanmak istemişlerdir.
- Osmanlı Devleti'ne karşı **Kutsal İttifak** kurulmuştur.

KUTSAL İTTİFAK İLE SAVAŞLAR

- II. Viyana kuşatması, Avrupalıların "Artık eskisi gibi tehlikeli değiller." dedikleri Türklerin hala ne kadar tehlikeli olabileceğini fark etmesini sağlamıştır.
- Osmanlı Devleti, 17. yüzyılın sonunda, Avrupa'nın ortasında, en büyük düşmanı Avusturya'nın başkentini aylarca kuşatabilecek güce sahiptir.
- Avrupalıların bunu fark etmesi yeniden birleşmelerini sağlamıştır. Böylece Papa'nın önderliğinde KUTSAL İTTİFAK kurulmuştur.

Kutsal İttifaka dâhil olan devletler:

- Avusturya,
- Lehistan,
- Venedik,
- Rusya,
- Malta

Savaşlar:

- Osmanlı Devleti Kutsal ittifak devletleri ile 4 cephede 16 yıl savaşımıştır.
- Bu Savaşlar sırasında **Selankamen ve Zenta** gibi ağır yenilgiler alınmıştır.

- Avrupalılar bu savaşlara "**BÜYÜK TÜRK SAVAŞLARI**" adını vermişler.
- Sonuçta yenilgiyi kabul eden Osmanlı Devleti ile Kutsal İttifak devletleri arasında **1699 Karlofça antlaşması** imzalandı.
- Sadece Rusya ile savaşlar bir yıl daha devam etti. Onlarla da **1700 İstanbul antlaşması** imzalanmıştır.

KARLOFÇA ANTLAŞMASI (1699)

- Banat, Temeşvar hariç tüm Macaristan, Avusturya'ya verilecek
- Mora yarımadası ve Dalmaçya kıyıları Venedik'e verilecek.
- Podolya ve Ukrayna Lehistan'a verilecek.
- Antlaşma 25 yıl sürecek ve Avusturya Garantörlüğünde olacak

İSTANBUL ANTLAŞMASI (1700)

<https://tarihdersi.net/>

- Azak kalesi Rusya'ya verilecek.
- Rusya, İstanbul'da sürekli elçi bulundurabilecek.

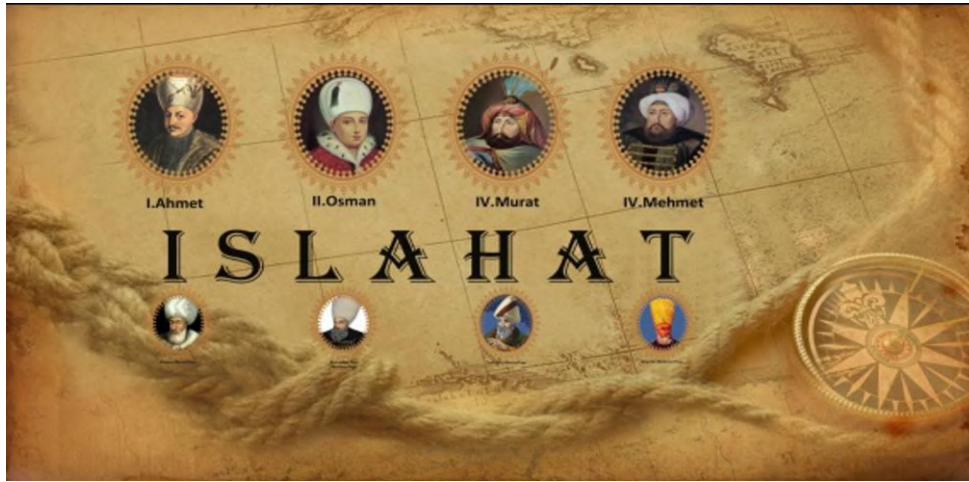
KARLOFÇA VE İSTANBUL ANTLAŞMALARININ ÖNEMİ

- Osmanlı Devleti ilk kez büyük çapta toprak kaybetmiştir.
- Orta Avrupa'da ki (Macaristan) Osmanlı hâkimiyeti sona erdi.
- Bu antlaşmayla duraklama dönemi bitmiş gerileme dönemi başlamıştır.
- Osmanlı Devleti, Avusturya'nın kendisinden üstün olduğunu kabul etmiştir. (Avusturya'nın garantörlüğünü kabul ettiği için)

- Karlofça antlaşması, 18.yy ilk çeyreğinde Osmanlı Devlet politikalarını etkilemiştir. Bu süreçte kaybettiği yerleri tekrar alabilmek için savaflara girmiş aldığı yengilerden sonrada politika değiştirerek eldeki toprakları korumaya çalışmıştır.
- Ruslar Karadeniz'e inme imkânı elde etti. (Azak kalesini Rusya'ya verdiği için)

NOT: Antlaşmanın imzalanmasında aracılık yapan İngiliz ve Hollandalılara geniş kapitülasyonlar verildi.

KONU 6: 17. YÜZYIL (DURAKLAMA DÖNEMİ) ISLAHATLARI

ISLAHAT: İyileştirme, Düzeltme anlamına gelir.

Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyılda içinde bulunduğu durum:

- Savaşlarda eskisi kadar başarılı olunamaması,
- Hem İstanbul'da, hem de Anadolu ve Eyaletlerde ortaya çıkan isyanlar,
- Her alanda görülen bozulmalar

Nedeniyle bazı Osmanlı padişahları ya da devlet adamları **Osmanlı tarihinin ilk ıslahatlarını** gerçekleştirmiştir.

17. YÜZYIL ISLAHATLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

- Osmanlı Devleti, Avrupa'dan geri kaldığını henüz kabul etmemiştir. Bu yüzden yapılan ıslahatlarda Avrupa örnek alınmaz.
- Duraklamaya neden olan sorunların temeline inilmemiştir. Bu nedenle ıslahatlar yüzeysel kalmıştır.
- ıslahatlar yapan kişinin görev süresi veya ömrüyle sınırlı kalmış bir devlet politikası haline gelmemiştir.
- ıslahatlar genellikle askeri alanla sınırlı kalmıştır.
- ıslahatlar halka indirilmemiştir. Yani yapılan işler halktan kopuk yapılmıştır. Halkın yaşamında olumlu bir değişim yaratmadığı gibi, vergilerin sürekli artırılması nedeniyle halk devlete tepki göstermiş ve bu nedenle çok sık isyan çıkmıştır.
- ıslahatla genellikle baskı ve şiddete dayanmıştır.
- Bu yüzyılda yapılan ıslahatlar değişmeye ya da çağa ayak uydurmaya çalışmaz. ıslahatların amacı Kanuni devrindeki ideal düzene geri dönmektir.

II. (GENÇ) OSMAN DÖNEMİ ISLAHATLARI

- Genç Osman küçük yaşta (14 yaşında) padişah olmuştur. Padişah olduğu dönem, Yeniçerilerin, bazı devlet adamlarının, Harem'in (KÖSEM SULTAN), Ulemanın devlet yönetimine müdahale ettiği, bir birleri ile rekabet ettiği, türlü entrikanın döndüğü bir dönemdir.
- Genç Osman, Sarsılmış durumdaki padişah otoritesini yeniden sağlamak, bozulan merkezi otoriteyi yeniden kurmak, Orduyu disiplin altına almak için bir dizi önlem düşünmüştür.

Bu Amaçla:

- Genç Osman, Fatih devrinden beri ilk kez saray dışından evlenerek sarayı halka açmaya çalışmıştır. Yani Saray ile Halk arasında oluşan kopukluğu ortadan kaldırmak istemiştir. (Böylece Harem'in düşmanlığını kazanır.)
- Şeyhülislamın Fetva verme yetkisi dışındaki yetkilerini kısıtlayarak Ulema sınıfını kontrol altına almaya çalışmıştır. (Böylece ilmiye sınıfın düşmanlığını kazanmıştır.)
- Hotin Seferi sırasında yeniçerilerin disiplinsizliğini gördüğü için savaş dönüşünde Yeniçeri ocağını kaldırmayı amaçlamıştır. Fakat padişahın deneyimsiz olması ve düşüncelerini bazı devlet adamlarına açıklaması nedeniyle yeniçeriler ayaklanarak Genç Osman'ı öldürmüşlerdir.

NOT: Bu olaydan sonra yeniçeriler, padişahlar ve diğer devlet adamları üzerinde etkili olmuştur. (AĞALAR SALTANATI) Yeniçerilerin destekleyip onaylamadığı ıslahatlar başarıya ulaşamamıştır. Genelde de mevcut durum işlerine geldiği için hiç bir ıslahatı desteklememişler, hatta engel olmaya çalışmışlardır.

DİKKAT: Genç Osman Osmanlı tarihinin ilk ıslahatçı padişahıdır.

DİKKAT: 1. Ahmed devrinde (1603-1617) sadrazamlığa getirilen Kuyucu Murat Paşa, devlet otoritesini sağlamak amacıyla Celali isyanlarını şiddetle bastırmış ve binlerce insan öldürmüştür. Ancak, Celali isyanlarına neden olan gerçek sebepler ortadan kalkmadığı için, Kuyucunun ölümünden sonrada isyanlar devam etmiştir.

IV. MURAD DÖNEMİ ISLAHATLARI

Sultan Murad IV. Sultan Murad IV.

- IV. Murat henüz çocukken ağabeyi Genç Osman'ın tahttan indirilişine sebep olan isyana şahit olmuştu.
- Onun tahta çıktığı ilk yıllar, Osmanlı başkentinde kargaşanın hâkim olduğu yıllardır.
- 4. Murat 11 yaşında padişah olmuştur.
- Padişahlığının ilk on yılında devleti, annesi Kösem Sultan ve vezirler yönetmiştir. Bu dönemde bir kaç yeniçeri isyanına daha şahit olmuştur.
- İkinci on yılda Fiziki gücünün de yardımı ile yönetimi tek başına ele almaya başlamıştır.

<https://tarihdersi.net/>

Bu dönemde:

- Baskı ve şiddet kullanarak otoriteyi yeniden sağlamıştır.
- Yeniçeri zorbalarını, daha önceki isyanlarda parmağı olan devlet adamlarını tek tek ortadan kaldırmıştır.
- Harem'in dolayısıyla Annesi KÖSEM SULTAN'IN devlet yönetimindeki gücünü kırmıştır.
- Yeni bir isyanın önüne geçebilmek için, İstanbul'da içki ve tütün içmeyi ve gece sokağa çıkmayı yasaklamıştır.

DİKKAT: İçki ve özellikle tütün içmenin yasaklanması bir diğer sebebi de yangınlara engel olma düşüncesidir. Çünkü IV. Murad'ın hükümdarlığı döneminde İstanbul'un neredeyse yarısını yakan büyük bir yangın çıkmıştır.

- Ayrıca Yeniçerilerin toplanmasını, birbirlerini etkilemesini engellemek için kahvehaneleri kapatmıştır.

KOÇİBEY RİSALESİ:

- 4. Murat devletin duraklamanın nedenlerini bir rapor haline getirmesi için Koçi Bey'i görevlendirmiştir.
- Koçi Bey, duraklamanın nedenlerini gösteren ve bunlara köklü çözümler öneren bir rapor (Risale) hazırlayarak, padişaha sunmuştur.
- **Koçi Bey raporu Osmanlı'da bir ilkti.** Yani bu tarihe kadar padişahlar, duraklamaya neden olan sorunları bu kadar derinlemesine incelememişler ve başkalarının incelemesi için teşvik edici olmamışlar. Bu nedenle Osmanlı'nın önemli sorunlarının ve bunların nedenlerini araştırıldığı ilk çalışma Koçi Bey raporudur. (Risalesidir).
- Ancak IV. Murad'ın bu raporda yazılanları uygulayacak zamanı olmamıştır. Sonraki dönemlerde ise unutulmuştur.

DİKKAT: Koçibey Risalesi gibi IV. Murat tarafından KÂTİP ÇELEBİ'YE de benzer bir rapor hazırlanmıştır.

TARHUNCU AHMET PAŞA (1651-1653)

- IV. Mehmet dönemi Sadrazamlarından birisidir.
- **Osmanlı tarihinde ilk kez denk bütçe yapmıştır.**
- Saray'da çıkarı bozulanların kışkırtmaları ile idam edilmiştir.

DİKKAT: 17. Yüzyılda yapılan EKONOMİ alanındaki tek ıslahat.

KÖPRÜLÜLER DÖNEMİ ISLAHATLARI

KÖPRÜLÜLER DÖNEMİ; YENİDEN DİRİLİŞ

- Padişah IV. Mehmet henüz 7 yaşında iken tahta çıkarıldı.
- Onun hükümdar olması ile birlikte Haremde bir iktidar mücadelesi başladı. Bir tarafta Babaannesi KÖSEM Sultan, diğer tarafta annesi HATİCE TURHAN Sultan arasında.

NOT: Bu dönemde Sadrazam olan değerli bir devlet adamı, TARHUNCU AHMET PAŞA Osmanlı tarihinin ilk denk bütçesini hazırladı. Bunu yapabilmek için Saray masraflarını kıstı. Saray'da menfaati gidenlerin kışkırtmaları sonucu idam edildi.

- Tarhuncu Ahmet Paşa'dan sonra gelen sadrazamlar ülke sorunlarını çözmede başarılı olamadılar.

Bu dönemde;

- Mali sorunlar hızla arttı.
- Devam etmekte olan Girit kuşatmasındaki askerlere yardım gönderilemediğinden, kuşatma zora girdi.
- Venediklilerin Çanakkale Boğazı'nı abluka altına almaları İstanbul halkını iyice paniğe düşürdü.
- Yiyecek sıkıntısının başlaması ve fiyatların yükselmesi üzerine kriz iyice büyüdü.
- Şartların iyice ağırlaştığı bu ortamda IV. Mehmet'in annesi Valide Hatice Turhan Sultan, Köprülü Mehmet Paşa'ya sadrazamlık teklif etti.
- Köprülü Mehmet Paşa daha önceki sadrazamların başına gelenleri gördüğünden bu görevi ancak bazı şartlarla kabul edebileceğini belirtti. Padişahın bu şartları kabul etmesi üzerine Köprülü Mehmet Paşa sadrazam oldu.

NOT: Köprülü Mehmet Paşa, Saraya bazı şartlar sunarak göreve gelen ilk devlet adamıdır.

Köprülü Mehmet Paşa sadrazam olurken yerine getirilmesini istediği şartlar şunlardır:

- Saraya sunacağı bütün tekliflerin kabul edilmesi
- Devlet memurlarının görevlendirilmesinde ve azledilmesinde serbestçe hareket edebilmesi
- Sadrazamlık görevine hiç kimsenin karışmaması
- Kendisi hakkında bir şikâyet olursa önce savunmasının alınması ondan sonra hakkında hüküm verilmesi

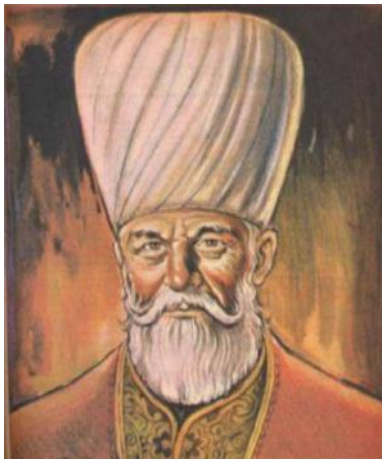
NOT: Köprülü Mehmet Paşa bu istekleri ile; Serbestçe çalışabileceği bir ortam oluşturmayı, amaçlamıştır.

DİKKAT: Hatice Turhan Sultan'ın bu şartları kabul etmesi Harem'in devlet işlerinden uzaklaşmasını sağlamıştır.

BÖYLECE:

- Osmanlı tarihine Köprülüler Devri olarak geçecek dönem başlamış oldu.
- Bu dönemde art arda köprülü ailesinden **Köprülü Mehmet Paşa, Köprülü Fazıl Ahmet Paşa ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa** sadrazam olmuştur.
- Köprülüler dönemi, Osmanlı tarihinde DURAKLAMA DEVRİ İÇİNDEKİ YÜKSELME DÖNEMİ olarak kabul edilir.

KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA;

- Öncelikle orduyu disiplin altına aldı.
- Askerlikle ilgisi olmayan kişileri ordudan attı.
- Hatalı gördüğü devlet adamlarını görevden uzaklaştırdı.
- Görevini yapmayan memur ve askerlerin maaşlarını kesti.
- Maliyeyi yeniden düzenledi.
- İstanbul, Anadolu ve eyaletlerde çıkan isyanları bastırarak devlet otoritesini güçlendirdi.
- Erdel Beyi Rakoçi'nin isyanını bastırdı.
- İstanbul'da görüş ayrılığı içindeki din ulemasını değişik yerlere tayin ederek tartışmalara son verdi.
- Venediklileri, Çanakkale Boğazından uzaklaştırdı.

KÖPRÜLÜ FAZIL AHMET PAŞA:

- IV. Mehmet dönemi sadrazamı ve Köprülü Mehmet Paşa'nın oğludur.
 - İlk olarak Erdel yüzünden Avusturya'ya savaş açtı. Uyvar ve Novigrad kalelerini aldı. Sonucunda Vasvar Antlaşması imzalandı. Ayrıca bakınız : [Osmanlı - Avusturya ilişkileri](#)
 - 24 yıldır alınamayan Girit alındı. Ayrıca bakınız : [Osmanlı - Venedik ilişkileri](#)
 - Lehistan, mağlup edildi. 1672 yılında Bucaş Antlaşması imzalandı. Ayrıca bakınız: [Osmanlı - Lehistan ilişkileri](#)
- DİKKAT:** Osmanlı Devleti'ne böyle karışık bir dönemde uzun süre sadrazamlık görevini üstlenen Fazıl Ahmet Paşa çok başarılı oldu. Babasının ve kendisinin başarıları sayesinde Köprülüler devri

duraklama dönemi içindeki yükselme dönemi olarak kabul edilir.

DİKKAT: Duraklama dönemi Islahatları kişilere bağlı kaldı, devamlılık göstermedi demiştik. Köprülüler dönemi bu konuda bir istisna teşkil eder. Çünkü Köprülü Fazıl Ahmet Paşa, babasının yaptıklarını devam ettirmiştir. Ancak onlardan sonra her şey eski haline dönmüştür.

MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA:

- IV. Mehmet dönemi sadrazamı Köprülü Mehmet Paşa'nın evlatlığı ve damadıdır.
- 1683 yılında Viyana'yı kuşattı fakat bu II. Viyana Kuşatması başarısızlıkla sonuçlandı. Ayrıca bakınız: [II. Viyana Kuşatması ve Karlofça Antlaşması](#)
- II. Viyana Kuşatması'nda başarısızlığı görüldüğü için idam edildi.
- Bu dönemden sonra Osmanlı Devleti Gerileme Dönemi'ne girdi.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarihdersi.net/>

2. ÜNİTE: 17. YÜZYILDA AVRUPA (DEĞİŞİM ÇAĞINDA AVRUPA VE OSMANLI)

KONU 1: 17. YÜZYILDA AVRUPA'NIN GENEL DURUMU

GÜÇLÜ MONARŞİLER ÇAĞI

- 17. Yüzyılda Avrupa'da monarşik yönetimler daha da güçlenmiştir.
- Haçlı Seferleri'nden ardından devamlı güç kaybeden derebeylik, Almanya haricinde tesirini yitirmiştir.
- Özellikle İngiltere ve Fransa'da krallar güçlerini daha da artırarak yönetimde tek hâkim güç haline gelmişlerdir.
- Fransa Kralı XIV. Luis'in ünlü sözü "**Devlet demek, Ben demek**". Bu çağda Monarşilerin ulaştığı güçü gösterir.

AÇIK DENİZLERDE GÜÇ MÜCADELESİ (SÖMÜRGEÇİLİK)

- Coğrafi Keşifler, Avrupalıların daha da zenginleşmesini sağlamıştır.
- Avrupa devletleri dünyanın meçhul ve tanınmayan yerlerini keşfederek buraları bizzat menfaatleri doğrultusunda kullanmaya başlamışlardır.
- Bu durum Avrupa devletleri aralarında sömürge rekabetine de sebep olmuştur.
- İspanya ve Portekiz ile başlayan sömürge yarışına İngiltere ve Fransa, 2 güçlü rakip olarak katılmış, onların ardından Hollanda takip etmiştir.
- Avrupalılar, Coğrafi Keşifleri gerçekleştirerek ticari alanda Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı olmaktan kurtulmaya çalıştılar. Osmanlı Devleti'nin elindeki İpek ve Baharat yollarına alternatif yepyeni ticaret yöntemleri oluşturma ve uluslararası ticarete söz sahibi olma, Avrupa devletlerinin temel politikalarından biri haline geldi.
- Uzak Doğu ve Hindistan ile Atlas Okyanusu limanlarına egemen olma mücadelesi, sık sık Avrupalı devletler arasında savaşımlara ne sebeple olmuştur. (Otuz Yıl Savaşları)

KONU 2: YENİ EKONOMİK MODEL: MERKANTİLİZM

- Coğrafi Keşiflere kadar dünya ekonomik sisteminin temeli Toprağa dayanmaktaydı. Yani güç ve zenginlik kaynağı topraktı.
- Coğrafi keşiflerle birlikte toprağın yerini PARA aldı. İşte Coğrafi keşiflerden itibaren dünyada geçerli ekonomik sistemin adına Merkantilizm denilmiştir.

Merkantilizme göre:

- Bir devletin ne kadar çok değerli madeni, yani Altın ve Gümüşü (PARA) varsa o kadar zengindir.
- Ve bir devlet ne kadar zenginse o kadar güçlüdür.
- Coğrafi Keşiflerden sonra, Avrupalı devletler Merkantilizm fikrinin etkisi ile hareket etmişlerdir. Politikalarını, dostluk ya da düşmanlıklarını bu fikre göre belirlemişlerdir.

DİKKAT:

- Tam olarak bu noktada Merkantilizm, Makyavelizm ile örtüşmektedir.
- Çünkü Makyavelliye göre; "**Amaca giden her yol mubahtır.**"
- Dolayısıyla devletlerin amacı daha fazla zengin olmak ise bu yolda her yönetime başvurulabilir.
Yani "**devletlerin ebedi dostlukları ya da düşmanlıkları olmaz; Devletlerin çıkarları olur.**"

Merkantilizmin etkisi ile:

- Gelirlerini daha çok artırmak isteyen Avrupalı devletler dış ticarete önem verdiler.
- Yeni yollar bulma ve yeni sömürgeler elde etme yarışına girdiler. Çünkü Daha fazla sömürge, daha fazla hammadde ve Pazar, dolayısıyla daha fazla zenginlik demektir.
- Merkantilizmin bir diğer etkisi ise, gelir düzeyini ve tüketim isteğini artırmasıdır.

OSMANLI DEVLETİNE MERKANTİLİZİMİN ETKİSİ

<https://tarihdersi.net/>

- Avrupa, Coğrafi keşiflerle yeni bir ekonomik sisteme geçtiğinde Osmanlı Devleti, hala eski ekonomik anlayışa göre hareket etmekteydi.
- Osmanlı ekonomik sisteminde para kazanmak ilk hedef değildi.
- Devletin ekonomik sistemi belirlerken temel hedefi mal bolluğunun olmasıdır. Buna İAŞECİLİK ilkesi denilmektedir.
- Kapitülasyonların verilme sebebi,
- Ya da bazı malların satışının yasaklanması temel sebebi budur.

Sonuç olarak;

- Dünya, daha fazla para kazanmak için ihracatı artırıp ithalatı kısıtlamaya çalışırken;
- Osmanlı Devleti tam tersi bir anlayışla ithalatı artırıp, ihracatı kısıtlamaya çalışmıştır.

Bu ekonomik anlayış;

- Savaşların eskisi kadar kazançlı olmadığı, (Ganimet gelirleri elde edilmeyecek, Savaş tazminatları azalacak),
- Saray masraflarının arttığı,
- Vergi gelirlerinin düştüğü, (Özellikle Celali İsyanları nedeniyle)
- Gümrük gelirlerinin düştüğü (Coğrafi Keşifler nedeniyle Ticaret Yolları yön değiştirmişti.)
- Bir dönemde Osmanlı hazinesinin sürekli nakit para ihtiyacı duymasına sebep olmuştur.

- Osmanlı Devleti, artan nakit para ihtiyacını karşılamak için İLTİZAM uygulamasını yaygınlaştırmıştır.
- İLTİZAM SİSTEMİ İÇİN BAKINIZ: [CELALİ İSYANLARI](#)

KONU 3: OTUZ YIL SAVAŞLARI VE WESTFALİA ANTLAŞMASI

OTUZ YIL SAVAŞLARI

- 17.yy da Avrupa siyasi tarihini etkileyen en önemli olay Otuz Yıl Savaşlarıdır.
- 1618-1648 yılları arasında Avrupa'da otuz yıl devam mezhep savaşları yapıldı.

Bu savaşlarda;

- Bir tarafta Katolikler Almanya (Kutsal Roma- Germen İmparatorluğu ve İspanya Krallığı),
- Diğer tarafta Protestan Alınan Prensleri, Fransa, Danimarka, Hollanda ve İsveç yer aldı.

NOT: Otuz Yıl Savaşlarında Fransa, Katolik olmasına rağmen Protestanların yanında yer aldı. Bu da bize, Otuz yıl Savaşlarının sadece DİN sebepli savaşlar olmadığını, bu savaşların altında yatan ekonomik ve siyasi sebeplerin de olduğunu gösterir.

- Savaşlarda Katolikler, Protestanlar karşısında yenilgiye uğradı. Sonucunda Westfalia Antlaşması imzalandı imzalandı. (1648)

WESTFALİA ANTLAŞMASI

Bu antlaşma ile:

- Avrupalılar mezhep seçme özgürlüğünü elde ettiler.
- İsveç, Norveç ve Danimarka Protestanlığı, İskoçlar Kalvenizm'i kabul etti. Almanlar Katolik kaldı.
- Kutsal Roma imparatorluğu dağıldı.
- İspanya güç kaybetti.
- Fransa, Kutsal Roma -Germen imparatorluğundan toprak aldı. Ve daha da güçlendi.

Diğer yandan:

- Westfalia konferansı Avrupalıların düzeni yeniden sağlamak için toplandıkları ilk büyük konferans olarak kabul edilir.
- Avrupa tarihinde ilk kez meseleler DİNİN etkisinde kalmadan tartışılmış, kilisenin temsilcilerine söz hakkı verilmemiş ve antlaşma Papa'ya imzalatılmamıştır.
- Böylece Avrupa'da **UHREVİ (DİNİ)** devletlerin yerini, **SEKÜLER (DÜNYEVİ)** devletler almaya başlamıştır.
- Modern Diplomasinin ve Modern devletler hukukunun da Westfalia ile doğduğu kabul edilir.
- Ayrıca Evrensel İmparatorluklar yerini Ulusal Krallıklara ve Ulus devletlere bırakmıştır.

KONU 4: AKIL ÇAĞI

- Bildiğimiz gibi Avrupalılar 15. yüzyılda Rönesans'ı, 16. yüzyılda Reform'u gerçekleştirdiler. Böylece Skolâstik düşüncenin etkisinden kurtuldular.
- Onun yerini Hümanizm ve Pozitif düşünce aldı.

NOT: Rönesans için bakınız: [RÖNESANS](#)

NOT: Reform için bakınız: [REFORM](#)

- Rönesans ile Skolastik düşüncenin yerini alan bir diğer felsefe AKILCILIK yani RASYONALİZM'DİR.
- **Rasyonalizme göre**, insana sadece aklının rehberliği yeterlidir. İnsan akli her şeyi gerçekleştirebilecek güçtedir. Yeter ki onu engelleyecek ya da kısıtlayacak bir şeyle karşılaşmasın.

17. yüzyıla kadar bazı güçler insan aklını ve onun doğru düşünmesini engellemiştir.

Bu güçler:

- Kilise (Skolâstik düşünce)
- Hukukla yönetilmeyen devlet
- Bilgisizlik
- Cahillik
- Yöntemsizlik

AKIL ÇAĞI

- 17. Yüzyıl düşünürleri, dünyayı akıl yardımıyla yeniden anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmıştır.
- Bilimin yardımıyla yaşamı anlamaya çalışmışlardır.
- Böylece, bilimin kullanılması bu dönemin AKIL ÇAĞI olarak adlandırılmasını sağlamıştır.

AKIL ÇAĞINDA

- Galileo
- Kepler
- Kopernik
- NEWTON

Gibi bilim adamları sayesinde Avrupa'da BİLİM DEVRİMİ gerçekleşmiştir.

HAZIRLAYAN:

SERDAR BAYRAK

TARİH ÖĞRETMENİ

<https://tarihdersi.net/>

3. ÜNİTE: 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ (GERİLEME DÖNEMİ)

KONU 1: 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLET'İNİN GENEL DURUMU

- 1699 Karlofça antlaşması ile başlayıp 1792 Yaş antlaşmasına kadar süren dönemdir.
- Osmanlı Devleti bu yüzyılda ilk kez büyük çapta toprak kaybederek girmiştir ve bu yüzyılda önce kaybettiği toprakları geri almaya çalışmış, toprakları geri alamadığı gibi kayıplar vermesi üzerine 1718 Pasarofça antlaşmasından itibaren elindeki toprakları koruma politikası izlemiştir. Ancak toprak kaybı sürekli devam etmiştir.

DİKKAT: Yüzyılın geneline uygulanan temel politika TOPRAKLARINI KORUMA / BARIŞ SİYASETİ'dir. Bunu DENGİ POLİTİKASI ile karıştırmamak gerekir.

- Bu yüzyılın bir diğer özelliği Osmanlı Devleti, Avrupa'dan geri kaldığını kabul etmiş yapılan ıslahatlarda Avrupa'yı örnek almaya başlamıştır. (Devlet değişen dünyaya uyum sağlaması gerektiğini fark etmeye başlar.)
- Yukarıda yazılı sebeplerin etkisi ile Osmanlı devleti Avrupalı devletlerle diplomatik ilişki kurması gerektiğini kabullenmiştir. Yüzyılın başında geçici elçiler göndermiş (Lale Devri), sonunda ise sürekli elçilikler kurulmuştur. (III. Selim Devri)
- Bu yüzyılda Osmanlı Devletinin en büyük düşmanı Rusya ve Avusturya'dır. Bu iki devlet, bu yüzyılda Osmanlı Devleti'ne karşı ortak hareket etmektedir.

NOT: Bu devletlerin birbirlerine düşman olması 19. Yüzyılda Fransız ihtilali ve Milliyetçilik etkisi ile olacaktır. 18. yüzyılda değil.

- 17. Yüzyılda Osmanlı devletine sürekli sorun çıkaran İran ve Lehistan bu yüzyılda güçten düşmüştür. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'ne sıkıntı yaratacak durumda değildir.

RUSYA'NIN TARİHİ POLİTİKASI

- Rusya kurulduğu andan Bolşevik İhtilalına kadar hep **sıcak denizlere inme** politikası izlemiştir.
- Bunun içinde önce Kırımı ele geçirerek, Karadeniz'e inmeyi; oranda boğazlar üzerinden Akdeniz'e inmeyi hedeflemiştir.
- Bunu yapabilmek için de Osmanlı Devletini yıkmaya çalışmıştır.

Bu amaçla;

- 18. Yüzyılda **Ortodoks haklarını himaye etme** politikasını uygulamıştır.
- Avusturya ile Projeler üretmiş (DAKYA PROJESİ), İttifaklar kurmuştur.

DİKKAT: 19. Yüzyılda ise Fransız ihtilalından itibaren ise Panslavizm (bütün Slavların katıldığı Slavları tek bir bayrak altında toplamak) politikasını benimsemiştir.

KONU 2: 18. YÜZYILDA SİYASİ GELİŞMELER

1. OSMANLI - RUSYA SAVAŞI VE 1711 PRUT ANTLAŞMASI

Savaşın Sebepleri:

- Osmanlı Devleti, 18. Yüzyıla tarihinde ilk kez toprak kaybederek girmişti. Bu durumu hemen kabullenmedi. Dolayısıyla Karlofça Antlaşmasında kaybettiği yerleri geri almak istiyordu.
- Osmanlı'ya sığınan İsveç kralını takip eden Rusların Osmanlı topraklarına girmesi Karlofça'da kaybettiği yerleri geri almak için bir bahane oluşmuştur.

NOT: İsveç Kralı DEMİRBAŞ ŞARL, Rus Çarı I. Petro ile yaptığı **POLTOVA** savaşında büyük bir yenilgi almıştır. Denilir ki I. Petro'ya DELİ PETRO denilmesinin sebebi Demirbaş Şarl ile yaptığı mücadeledir. İsveç Kralına 16 kez yenilmiş, ama pes etmemiştir. 17. Savaş Poltova savaşıdır. Bu yenilgiden sonra İsveç Krallığı bir daha hiç toparlanamayacaktır. Rusya ise çok büyük bir güç olarak yükselecektir.

Savaş:

- Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa, sefere çıkmıştır.
- Rus ordusunu, Prut ırmağı kıyılarında sıkıştırmıştır. Tüm ordusunu kaybetme ihtimali ile karşı karşıya kalan Rus Çarı I. Petro (Deli Petro) barış istemek zorunda kaldı.
- Baltacı Mehmet Paşa, yenilerilere güvenmediği için yakaladığı duruma göre pek de kârlı sayılmayacak Prut antlaşmasını imzaladı.

NOT: II. Viyana kuşatmasında yaşananlar hala hafızalardadır.

DİKKAT: "Baltacı Mehmet Paşa Rus Çariçesi Katarina'ya aşık olduğu için böyle bir antlaşmaya razı oldu." şeklindeki iddialar ise tamamen asılsızdır.

PRUT Antlaşmasına göre:

1700 İstanbul antlaşmasında Rusya'ya verilen

- Azak kalesi ve
 - İstanbul da elçi bulundurma hakkı
- geri alınmıştır.

<https://tarihdersi.net/>

Antlaşmanın Önemi:

- Karlofçada kaybettiği yerleri geri almak isteyen Osmanlı Devleti, bu amaçla yaptığı ilk hamlede başarılı oldu.
- Bu başarı, kaybedilen diğer yerlerin de geri alınabileceği umudunu artırdı.
- Bu yüzden önce Venedik ile ardından Avusturya ile savaşa girildi.

2. OSMANLI - VENEDİK / AVUSTURYA SAVAŞI VE 1718 PASAROFÇA ANTLAŞMASI

Savaşın Sebepleri

- Osmanlı Devleti. Karlofça'da kaybettiği yerleri geri almak istiyordu.
- Prut Savaşı ile Rusya'ya karşı elde edilen başarı Osmanlı Devletini bu konuda cesaretlendirmişti.
- Venediklilerin elindeki Mora halkının yardım istemesi üzerine Venedik'e savaş açılmış ve Mora geri alınmıştır.

AVUSTURYA SAVAŞA GİRİYOR

- Osmanlı Devleti Venedik'e karşı üstünlük kazandı.
- Bunun üzerine Karlofça'daki garantörlük hakkını kullanan Avusturya Venedik'in yanında savaşa girdi.
- **Petervaradin savaşında** Avusturya'ya yenilen Osmanlı Devleti barış istedi ve Pasarofça imzalandı.

Pasarofça Antlaşmasına göre:

- Banat yaylası, Temeşvar ve Belgrad Avusturya'ya verildi.
- **BÖYLECE:** Osmanlı devletinin Orta Avrupa'daki varlığına son verildi.
- Mora Osmanlı da kaldı.

ANTLAŞMANIN ÖNEMİ:

- Pasarofça antlaşması ile Osmanlı Devleti, kaybettiği toprakları geri alamayacağını anlamıştır.
- Kurulduğundan beri izlediği toprak kazanma siyasetini bırakmış, elindeki toprakları koruma siyaseti izlemeye başlamıştır. (BARIŞ SİYASETİ)
- Bu olaylardan sonra Avrupa'dan geri kaldığını anlayan Osmanlı Devleti yaptığı ıslahatlarda Avrupa'yı örnek almayla başlamıştır. (Lale Devri başlar.)

3. 18. YÜZYILDA OSMANLI - İRAN İLİŞKİLERİ

- 18. Yüzyılda İran'daki Safevi Devleti artık eski gücünün çok uzağındadır.
- Bu yüzyılda, Osmanlı Devletine karşı düşmanlık yapmaktan geri durmasa da daha önceki dönemlerdeki kadar büyük bir sorun oluşturmaz.

DİKKAT: Zaten bazı savaşlar ve antlaşmaların sonunda 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması ile belirlenen sınırlara geri dönmüştür.

18. Yüzyılda ki belli başlı gelişmeler

- İran'daki taht kavgalarından yararlanmak isteyen Osmanlı Devleti ve Rusya Kafkasya'da karşı karşıya gelince İngiltere ve Hollanda'nın arabuluculuğu ile **1724 İstanbul antlaşmasını** imzalandılar.

- Osmanlı Devleti ve Rusya aralarında İran topraklarını paylaştılar.

NOT: 1724 İstanbul Antlaşması, Rusya ile imzalanan ilk dostluk antlaşmasıdır.

- Bu paylaşımı kabul etmeyen **İranlılarla yapılan savaşlardan sonra:**
- 1731 Ahmet Paşa
- 1732 İstanbul
- **1743 Kerden (2. Kasr-ı Şirin)** antlaşması imzalanarak en son Kasr-ı Şirin Antlaşması ile belirlenen sınırlara geri dönüldü.

4. OSMANLI - RUSYA / AVUSTURYA SAVAŞLARI VE 1739 BELGRAT ANTLAŞMASI

Savaşın Sebebi

- Avusturya ve Rusya Osmanlı Devletini Balkanlardan tamamen için aralarında anlaştılar.
- Rusların Kırımı saldırması üzerine savaş başlamıştır.
- Avusturya da Rusya'nın hemen ardından savaşa dâhil oldu.

Savaş

- Osmanlı Devleti gerileme döneminin ortasında, iki büyük düşmanını yenmeyi başarmıştır.
- Fransa'nın arabuluculuğu ile **Belgrat antlaşması** imzalandı.

Antlaşmaya göre:

- Avusturya, Temeşvar hariç Pasarofça'da aldığı Banat ve Belgrat'ı geri verdi.
- Azak kalesi, yıkılarak Rusya'ya verilecek ancak Rusya Azak denizinde ve Karadeniz'de tersane ve gemi bulundurmaz.

Antlaşmanın Önemi:

- Belgrat antlaşması, 18. Yüzyıldaki son kazançlı antlaşmadır.
- Karadeniz'in bir Türk gölü olduğu son kez kabul edilmiştir.

NOT 1: Bu savaşın kazanılmasında Humbaracı Ahmet Paşanın ıslahatlarının payı büyüktür.

NOT 2: Bu antlaşmanın imzalanmasında arabuluculuk yapan Fransa'ya 1740 da 1.

Mahmut tarafından sürekli kapitülasyonlar verildi. Kapitülasyonların sürekli hale gelmesi demek; artık kişileri değil, devleti bağlar duruma gelmesi demektir.

<https://tarihdersi.net/>

5. 1768-1774 OSMANLI - RUSYA SAVAŞI VE KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI

Savaşın Sebepleri:

- En temel sebep Rusya'nın sıcak denizlere inmek istemesidir. Bunun için önce Kırım'ı, ardından Boğazları ele geçirmeye çalışmasıdır.
- **GREK ROJESİ:** Türkler Avrupa'dan atılacak İstanbul merkez olan bir Rus prensin yönetiminde olan Grek Devleti kurulacaktı.
- **LEH MÜLTECİLER SORUNU:** Rusya'dan kaçan Lehistan mültecilerinin Osmanlı Devletine sığınması ve bunları takip eden Rusya'nın Osmanlı topraklarına girmesi sonucu savaş başlamıştır.

Savaş sırasında;

- Eflak, Boğdan ve Kırım'ı işgal eden Rusya Mora'ya kadar geldi.
- Osmanlı orduları çok ağır yenilgiler aldı.
- Rusların Baltık donanması Akdeniz'e inerek Çeşme limanında Osmanlı gemilerini yaktı.

NOT: Çeşme baskını Osmanlı donanmasının tarihinde uğradığı en büyük 4. büyük felaketten 2.sidir.

Savaşın Bitişi:

- Avusturya ve Prusya'nın araya girmesi ile **Küçük Kaynarca Antlaşması (1774)** imzalandı.

Antlaşmanın maddeleri:

- Kırımı bağımsızlık verilecek, Kırım halkı dini bakımdan Osmanlı halifesine bağlı kalacak.

Yorum1: İlk kez halkın tamamı Türk ve Müslüman olan bir toprak kaybedildi.

Yorum2: Karadeniz Türk gölü (Osmanlı) olmaktan çıktı.

Yorum3: Osmanlı Devleti ilk kez halifenin siyasi gücünden yararlanmak istedi.

- Azak kalesi ve çevresi Rusya'ya verilecek.

Yorum: Rusya Karadeniz'e inme imkânı elde etti.

- Rusya Osmanlı ülkesinde yaşayan Ortodoks halkının koruyuculuğunu üstlenecek.

Yorum: Böylece Rusya Osmanlı'nın iç işlerine karışabilme imkânı buldu.

- Rusya İstanbul da sürekli elçi bulundurabilecek ve istediği yerde konsolosluk açabilecek.

Yorum: Böylece Rusya Osmanlı'nın iç işlerine karışabilme imkânı buldu.

- Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek

Yorum: Osmanlı tarihinde ilk kez savaş tazminatı ödemiştir

- Rusya diğer devletlere verilen kapitülasyonlardan yararlanabilecek.
- Rusya savaşta elde ettiği toprakları geri verecek.

ÖNEMİ: Osmanlı Devletinin 18. Yüzyılda imzaladığı en ağır antlaşmadır.

DİKKAT: Antlaşmanın maddesine dikkat etmeliyiz. Madde; "Kırım bağımsız olacak" diyor. Rusya'ya ait olacak demiyor. Kırım'ın bizden kopup Rusya'nın eline geçişi bir dizi olay sonucu olmuştur.

Kırımın elden çıkış süreci:

- Küçük Kaynarca Antlaşması ile bağımsız oldu
- Aynalıkavak tenkihnamesi ile Rusya yanlısı Şahin Giray Kırım Hanı oldu.
- Yaş antlaşması ile Kırım Rusya'ya bağlandı.

6. OSMANLI - RUSYA / AVUSTURYA SAVAŞI VE 1791 ZİŞTOVİ / 1792 YAŞ ANTLAŞMALARI

Savaşın sebebi

- Dakya Projesi doğrultusunda Osmanlı Devletini yıkmak isteyen Rusya ve Avusturya'nın Osmanlı Devleti'ne saldırması sonucu savaş başlamıştır.

DAKYA PROJESİ:

- Rusya ve Avusturya'nın arasında kalan Osmanlı Devleti'nin balkan topraklarını alarak burada, yani Tuna ve Dinyester nehirleri arasında, her iki devletinde yönetiminde söz sahibi olacağı bir **DAKYA DEVLETİ** kurma fikridir.

SAVAŞ

- Savaş Osmanlı devletinin toprak kayıpları ile devam ederken 1789 Fransız İhtilali patlak vermiştir.
- Bu ihtilalin kendisini etkilemesinden çekinen **Avusturya**, savaşta aldığı yerleri geri vererek **Ziştovi antlaşmasını (1791)** imzaladı.
- **Rusya** ile savaş bir yıl daha devam etmiş, Osmanlı Devleti'nin isteği üzerine **Yaş antlaşması (1792)** imzalanmıştır.

Antlaşmaya göre:

- Kırım Rusya'ya ait olacak,
- Dinyester nehri iki devlet arasında sınır olacak.

NOT: Yaş antlaşması ile gerileme dönemi bitti dağılma dönemi başladı.

7. FRANSA'NIN MISIRI İŞGALİ VE FRANSA'NIN İKİYÜZLÜ POLİTİKASI

FRANSA'NIN MISIRI İŞGALİ

- Fransa'nın ihtilalından sonra yönetimi ele geçiren **Napolyon**, İngiltere'nin sömürge yollarını kontrol etmek amacıyla Mısır'a saldırdı.
- Rus ve İngiliz donanmaları Osmanlıya yardım ederek Fransız donanmasını yaktı.
- Ayrıca Cezzar Ahmet Paşa komutasındaki **Nizam-ı**

Cedit ordusu, Akka kalesi önlerinde Napolyon'u bozguna uğrattı.

- Yenilgiyi kabul eden Fransa ile **1801 El Ariş antlaşması** imzalandı.

Bu antlaşmayla

- Fransa, Mısır'ın Osmanlı'ya ait olduğunu kabul etti.

NOT: Osmanlı Devleti bu olayla ilk kez denge siyaseti izlemeye başlamıştır, yıkılana kadar bu siyaseti sürdürmüştür.

NOT: Osmanlı tarihinde ilk kez Fransa ile savaşmıştır.

OSMANLI DEVLETİNİN DIŞ POLİTİKALARINDA DEĞİŞİMİ

- Fransa'nın Mısır'ı işgali ve devletin eski gücünü kaybettiğinin görülmesi Osmanlı Devletinin dış politikada yalnız başına hareket edemeyeceğini gösteriyordu.
- Yalnızlık politikasını terk eden Osmanlı Devleti Avrupa devletleri arasında çıkar çatışmasından yararlanma yoluna gitmiştir. **(DENGİ POLİTİKASI)**
- Fransa'nın Mısır'ı işgali karşısında İngiltere ve Rusya ile ittifak olmuştur.
- Osmanlı Devleti 3. Selim'den itibaren kendi varlığını sürdürebilmek için dış politikada denge politikası uygulama yoluna gitmiş.

FRANSA'NIN İKİYÜZLÜ POLİTİKASI

- Osmanlı Devleti ile Fransa arasında Kanuni Sultan Süleyman devrinden beri süregelen bir dostluk vardı.
- Osmanlı Devleti, Fransa'yı Habsburg hanedanına karşı korumuştur.
- Osmanlı Devleti çok eski devirlerden beri süregelen bu dostluğun sürdüğünü düşünmekteydi.
- Diğer yandan Fransa hem Osmanlı Devleti ile dostmuş gibi davranmış, hem de Rusya ile Osmanlı Devletine karşı **TİLSİT Antlaşmasını (1807)** imzalamıştı.

Bu Antlaşmaya göre:

- Rusya, İngiltere karşısında Fransa'nın yanında olacak
- Buna karşılık Fransa da Osmanlı Devleti'ne karşı Rusya ile işbirliği yapacaktı.

KONU 3: 18. YÜZYIL ISLAHATLARI

<https://tarihdersi.net/>

18. YÜZYIL ISLAHATLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

- Osmanlı Devleti, 18. Yüzyılda Avrupa'dan geri kaldığını kabul etmiştir. (Pasarofça Antlaşmasından itibaren) Artık yapılan İslahatlarda Avrupa'yı örnek almıştır.
- 17. Yüzyılda değişmesi gerektiğini kabul etmeyen Osmanlı Devleti, geriye dönmeyi (Yükselme Devri) amaçlamıştır. 18. Yüzyılda değişmesi gerektiğini kabul etmiştir.
- Bu yüzyıldaki ıslahatlar 17. Yüzyıl ıslahatlarına göre daha fazla sorunların kökenine iner. Ancak 19. Yüzyıl İslahatlarına göre yüzeyseldir. (Yani 17. yüzyıldaki kadar yüzeysel; 19. yüzyıldaki kadar köklü değildir. İki dönem arasında bir geçiş dönemidir.)
- Osmanlı Devletinin yıkılmasını engelleyememiş, Ancak geciktirmiştir.

- Islahatların karşısındaki en büyük engel yeniçeriler olmuştur.

DİKKAT: Yeniçeriler 19. Yüzyılda engel olamazlar. Çünkü Yeniçeri Ocağı yüzyılın başında kaldırılmıştır.

- Islahatlar genellikle askeri alandadır.

DİKKAT: Bu da bize hala sorunların temelinde yatan gerçek sebepleri tam olarak anlayamadıklarını gösterir. Savaşlardaki başarısızlıklar sorunların temel sebebi olarak görülmüştür.

- Islahatlar, Padişahlar ve devlet adamları tarafından yapılmıştır. Devlet politikası haline getirilememiştir.
- Islahatlar Halka indirilememiştir. Yani, Islahatın gerekli olduğunu düşünen ve isteyen bir halk yoktur. Dolayısıyla yapılan ıslahatları desteklememişlerdir.

LALE DEVRİ ISLAHATLARI

LALE DEVRİ:

- Osmanlı tarihinde 1718 Pasarofça Antlaşması ile başlayıp, 1730 Patrona Halil İsyanına kadar süren Islahat dönemidir.
- Devrin padişahı III. Ahmet'tir.
- Yapılan Islahatlara asıl yön veren kişi ise, Sadrazam NEVŞEHİRLİ DAMAT İBRAHİM PAŞA'dır.

DİKKAT: Siyasi gelişmeler kısmından hatırlayalım. Osmanlı Devleti Avusturya karşısında aldığı yenilginin ardından Pasarofça Antlaşmasını imzalamış, AVRUPA'NIN gerisinde kaldığını kabul etmişti. Ayrıca Kuruluşundan beri izlediği GENİŞLEME siyasetini terk ederek, BARIŞ politikası izlemeye başlamıştı.

- Barış siyaseti ile birlikte Avrupalı Devletler ile DİPLOMATİK ilişki kurmak artık bir zorunluluk halini almıştır.
- Ayrıca Osmanlı Devleti ilk kez Avrupa'daki gelişmeleri araştırma gereği hissetmiştir. (Avrupa'yı örnek alan ıslahatların başlangıcı)
- Böylece Avrupa'nın önemli başkentlerine (Paris, Londra, Viyana) geçici elçiler gönderilmiş ve bunların hazırladığı raporlar doğrultusunda Lale Devri ıslahatları yapılmıştır.

LALE DEVRİNDE YAPILAN BELLİ BAŞLI ISLAHATLAR

- Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika tarafından ilk matbaa kuruldu.
- Yeniçerilerden oluşan ilk itfaiye teşkilatı kuruldu. (TULUMBACILAR)
- Yalova da kâğıt atölyesi kuruldu.
- İstanbul da çini ve kumaş atölyesi kuruldu.
- İlk kez çiçek aşısı yapıldı.
- Doğu klasikleri Türkçeye çevrildi.
- Barok ve Rokoko (Batılı Mimari tarzları) tarzı mimari eserler örnek alınarak III. Ahmet Çeşmesi, Nuri Osman Cami gibi eserler yaptırıldı.

DİKKAT: Lale Devri, Osmanlı tarihinde zevkin, sefanın hüküm sürdüğü, devleti yönetenlerin halkın durumunu umursamadan lüks içinde yaşadığı, SADABAT eğlencelerinin yapıldığı, bir dönem olarak bilinir. Evet tüm bunlar yaşanmıştır. Ancak Lale Devri Osmanlı Devleti'nin değişen dünyaya ayak uydurabilmek için attığı ilk adımdır.

PATRONA HALİL İSYANI:

- Lale Devrinin lüks ve israfından, İnsanlar geçim sıkıntısı çekerken tek bir lale soğanının binlerce akçe etmesinden,
- SADABAT denilen yerde zenginlerin yaptırdığı köşklerden ve buradaki eğlencelerden rahatsız olan halk tarafından çıkarılmış bir isyandır.

İsyancılar

- Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'yı idam etmiş,
- Padişah III. Ahmet'i tahttan indirerek yerine I. Mahmut'u çıkarmışlardır.
- Lale Bahçeleri yok edilmiştir.
- SADABAT köşkleri yağmalanmış ve yıkılmıştır.

BÖYLECE: Lale devri sona ermiştir.

DİKKAT: İsyancılar matbaaya ya da III. Ahmet çeşmesine dokunmamıştır. Buna karşılık lale bahçelerini yok etmişlerdir. Bu da bize, isyancıların yapılan yeniliklere karşı değil; dönemin lüks ve israfına karşı olduklarını gösterir.

I. MAHMUT DÖNEMİ ISLAHATLARI

- Mahmut dönemi ıslahatlarına yön veren kişi Humbaracı Ahmet Paşa'dır.
- Humbaracı Ahmet Paşa aslen Fransız asıllıdır. (Kont Dö Bonneval) İslamiyet'i kabul ederek Osmanlı hizmetine girmiştir.

DİKKAT:

- Böylece ilk kez Avrupa'dan bir uzman getirilerek ıslahat yapılmıştır.
- Ayrıca ilk kez Avrupa'yı örnek alan askeri ıslahatlar yapılmaya başlamıştır.

Humbaracı Ahmet Paşa'nın gerçekleştirdiği başlıca ıslahatlar

- Orduyu onluk sisteme göre düzenledi. (Alay, Bölük, Tabur, Takım)
- Topçu ve humbaracı ocaklarını ıslah etti.
- Kara mühendishanesi adıyla subay yerleştirmek için bir askeri okul açtı.

NOT: Batı tarzında eğitim veren ilk askeri okul.

- Avrupa'dan askeri uzmanlar getirdi.

DİKKAT: Humbaracı Ahmet Paşanın ıslahatları sayesinde 1736-1739 savaşlarında hem Rusya hem Avusturya'yı mağlup ederek Belgrad antlaşmasını imzaladı.

III. MUSTAFA DÖNEMİ ISLAHATLARI

- Bu dönemdeki İslahatlar sadrazam Koca Ragıp Paşa ve Baron d'Ot tarafından yönetildi.

Yapılan Başlıca İslahatlar

- Sûrat topçuları ocağı kuruldu.
- Saray masrafları kısıtlanarak, ekonomi düzeltilmeye çalışıldı.
- Mühendishane-i Bahri Hümayun adıyla deniz subay okulu açıldı.
- Osmanlı donanması yenilendi.
- İç borçlanma (**esham**) ile hazinenin açıkları giderilmeye çalışıldı.

DİKKAT:

- ESHAM, pay ve gelir ortaklığı anlamına gelir.
- Devlet, artan nakit para ihtiyacını karşılamak için bu yöneteme

başvurmuştur.

- Bir çeşit iç borçlanma yöntemidir.
- Devlet, Esham denilen borç senetleri hazırlayarak iç piyasaya sürmüştür. (HAZİNE BONOLARI GİBİ)
- Esham uygulaması, KÂĞIT PARAYA geçişin ilk basamağı olarak kabul edilir.

NOT: Osmanlı-Rusya savaşı başlaması ile İslahatlar yarım kaldı.

I. ABDÜLHAMİT DÖNEMİ ISLAHATLARI

<https://tarihdersi.net/>

- Yeniçeri sayımı yapıldı.
- Topçular ve lağımıcılar ocağı ıslah edildi.
- Cülus bahşişine son verildi.
- Yeniçeriler ocağında disiplinsizlik giderilmeye çalışıldı.
- Tımar sistemi üzerinde düzenlemeler yapıldı.

III. SELİM DÖNEMİ ISLAHATLARI (NİZAM-I CEDİD)

NİZAM-I CEDİD

- III. Selim dönemine,
- Bu dönemde yapılan İslahatlara ve
- Bu dönemde kurulan Batılı tarzdaki yeni orduya verilen isimdir.

DİKKAT: Nizam-ı Cedid kelime anlamı olarak YENİ DÜZEN demektir. Tek başına bu bile Nizam-ı Cedid devrinin neden önemli olduğunu anlamamız açısından yeterlidir. Çünkü kurulduğu günden bu döneme kadar Osmanlı devlet yönetiminin temel ilkesi, NİZAM-I ALEM'dir. Âlemin düzeni anlamına gelen bu ilke; kurulmuş olan düzenin aynen devam etmesini sağlamak demektir. Demek ki eskiden Osmanlı Devleti Nizam-ı Âlem ile yönetilirken, şimdi düzenin değişmesi gerektiği kabul edilmiş oluyor. III. Selim tahta çıktığında devletin siyasi, askeri ve ekonomik dengeleri bozulmuş durumdaydı. Devleti içinde bulunduğu durumdan kurtarabilmek adına planlı ve programlı olarak İslahat hareketlerine girişti.

NOT: III. Selim, ıslahatları kalıcı hale getirmek için kişilere değil devlete mal etmeye çalışmıştır. Böylece yaptığı ıslahatların sürekliliğini hedeflemiştir.

NİZAM-I CEDİD DÖNEMİNDE YAPILANLAR

- Öncelikle devletin içinde bulunduğu durum ve sorunların çözümü için devlet adamlarından raporlar (ISLAHAT LAYİHALARI) istedi.

NOT: Bu raporların III. Selim için iki yönlü bir faydası olmuştur. Bu raporlar, Hem yapılması gereken ıslahatların neler olduğuna karar vermesini sağlamış, hem de devlet erkânının görüşlerini öğrenmiş ki yaptığı ıslahatlar sırasında hangilerine güvenebileceği ortaya çıksın.

Bir danışma meclisi (Meclis-i Meşveret) oluşturmuştur. Bu mecliste yapılması gereken ıslahatların tartışılmasını sağlamıştır.

- Gelen raporlardan ve Meşveret meclisinden çıkan sonuca göre Yeniçeri Ocağından artık devlete fayda gelmediği, bunun için yeni ve Batılı ordular gibi talim yapan, batılı ordular gibi giyinen, batılı ordular gibi savaşan bir ordu kurmaya karar verdi. Kurulan bu yeni ordunun adı **NİZAM-I CEDİD ordusu** oldu.
- Bu ordunun giderlerini karşılamak için **İRAD-I CEDİD** adında bir hazine ve bir vergi oluşturdu.

DİKKAT: Yeniçeriler, III. Selim'e karşı isyan ettiğinde (KABAKÇI MUSTAFA İSYANI) halkın onları desteklemesinin nedeni yeni koyulan bu vergi olmuştur.

- Nizam-ı Cedid Ordusunun eğitimi için Levent ve Selimiye kışlaları kuruldu.
- Yabancı dil eğitimine önem verildi.
- Birçok kitap Türkçeye tercüme edildi.
- Paranın değerini koruma konusunda bir takım tedbirler alındı.
- Vergi düzenlemeleri yaptı.
- Yerli malı kullanılması teşvik edildi.
- Avrupa devletlerinin başkentlerinde (Londra, Paris, Viyana, Berlin) daimi elçilikler açıldı. (İLK KEZ)

DİKKAT 1: III. Selim dönemi Osmanlı Devleti'nin DENGİ POLİTİKASI uygulamaya başladığı dönemdir. Denge politikası Avrupalı büyük devletlerin aralarındaki çıkar çatışmasından yararlanmaya çalışmak demektir. Bunu yapabilmek için eskiden olduğundan çok daha fazla diplomatik ilişki kurabilmek gerekir. III. Selim'in açtığı bu elçilikler bunu sağlayacaktır.

DİKKAT 2: Bu sayede III. Selim tarihimize MODERN DİPLOMASİNİN kurucusu sayılabilir.

DİKKAT 3: Bu elçilikler sayesinde Avrupalı devletlerin daha yakından tanınması da sağlanmıştır.

- Vezirlerin sayısı ve görev süreleri yeniden belirlendi ve kadıların görev yerine gitmeleri sağlandı.
- Mühendishane-i berri hümayun (Kara Mühendis Okulu) adlı yeni bir askeri okul açıldı.
- Avrupa'dan yabancı uzmanlar getirilerek, lağımçı, topçu, humbaracı ocakları teknik sınıf olarak yeniden düzenlendi. (daha çok Fransa örnek alınmıştır.)
- Denizcilğe önem verildi, tersaneler onarılarak işler hale getirildi.
- Yeniçeri ocağını aşamalı olarak kaldırmak istedi.
- Musikiye önem verildi.
- Darü't Tıbatü'l Amire adlı devlet matbaası kuruldu.

DİKKAT 1: 3. Selim'in idari, askeri ve ekonomik alanda giriştiği bu köklü ıslahatlar devleti yüzde yüz dağılmaktan kurtaramadı. Fakat çağdaşlaşma yolunda atılan bu adımlar kendinden sonraki devlet yöneticilerine örnek oldu.

DİKKAT 2: Nizam-ı Cedid ordusu, Akka kalesi önlerinde Cezzar Ahmet Paşa komutasında Napolyon'u yenmeyi

başarmıştır. Bu da yapılan ıslahatların ve kurulan yeni ordunun başarılı olduğunu gösterir.

KABAKÇI MUSTAFA İSYANI

- Nizam-ı Cedid ordusunun başarısı ve Nizam-ı Cedid ıslahatları, Yeniçerileri kendi ocaklarının kaldırılacağı konusunda endişelendirmiştir.
- Bu ordunun masraflarını karşılamak için getirilen yeni İRAD-ı CEDİD vergisi de zaten geçim sıkıntısı çeken halkın tepkisine neden olmuştur.
- Bu yüzden isyan eden yeniçeriler, halkın desteğini de alarak III. Selim'i tahttan indirmişler, yerine IV. Mustafa'yı geçirdiler.
- Nizam-ı Cedid ordusunu kapattılar. Nizam-ı Cedid yanlısı devlet adamlarını katlettiler.

KONU 4: 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLET YÖNETİMİNDEKİ DEĞİŞİMLER

A. MERKEZ TEŞKİLATINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİKLİKLER

1. BAB-ı ALİ'NİN HÜKÜMET HALİNE GELMESİ

- Bab-ı Ali kavramı kelime anlamı olarak, Yüce makam, Yüksek makam anlamına gelmektedir.
- 18. Yüzyıl'a kadar bu kavram SADRAZAM'IN konağı için kullanılmıştır.
- 18. Yüzyıl'a gelindiğinde, Padişahların devlet yönetimine ilgisi iyice azaldığı için Divan-ı Hümayun toplantıları, Saray'da değil, Sadrazamın konağı olan Bab-ı Ali'de yapılmaya başlamıştır.
- Bildiğimiz gibi Osmanlı Devletinde Divan-ı Hümayun, Bakanlar kurulu, yani Hükümet olarak görev yapar.
- Böylece 18. yüzyılda Bab-ı Ali kavramı, HÜKÜMET anlamında kullanılmaya başlamıştır.

ÖRNEĞİN: İttihat ve Terakki'nin 1913'te gerçekleştirdiği Bab-ı Ali baskını, bir hükümet darbesidir.

2. REİSÜLKÜTTAP'IN ÖNEMİNİN ARTMASI

- Reisülküttap, 18. Yüzyıla kadar Divan-ı Hümayun üyesi değildir. Nişancının emrindeki katiplerin Reisidir.
- 18. yüzyılda diplomasinin önemi giderek artmıştır.

Şöyle ki;

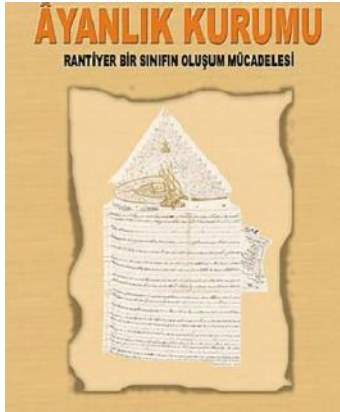
- Yüzyılın başında, Lale Devrinde ilk geçici elçiler gönderilirken;
- Yüzyılın sonunda Nizam-ı Cedid döneminde ilk sürekli elçilikler açılmıştır.
- Ayrıca 18. Yüzyılın sonunda devlet DENGİ POLİTİKASI uygulamaya başlayacaktır. (Bunun içinde diplomasi şart)

Sonuç olarak

- DİPLOMAT boşluğunu doldurabilecek en kalifiye grup tercüme kâlemlerinde görev yapan ve yabancı dil bilen kâtipler olmuştur.
- Bu kâtiplerin başı durumundaki REİSÜLKÜTTAP'IN önemi 18. Yüzyılda iyice artmıştır.
- REİSÜLKÜTTAP, bu yüzyılda **DIŞ İŞLERİ BAKANİ** durumuna yükselerek **DİVAN-I HÜMAYUN üyesi** haline gelmiştir.

B. TAŞRA TEŞKİLATINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİKLİKLER

- Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyıldan itibaren nakit paraya ihtiyacının arttığını, Ayrıca Tımar sisteminin bozulduğunu, bunun için kademeli olarak tımar sisteminden vazgeçerek yerine İLTİZAM sistemi uyguladığını daha önceki derslerimizde anlatmıştık.
- İltizam sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: [Celali İsyanları](#)

AYANLARIN DOĞUŞU

- 18. Yüzyılda devletin nakit para ihtiyacı artarak devam etti. Ayrıca İltizam Sisteminin çeşitli sıkıntıları ortaya çıkmıştı.
- Devlet hem nakit para ihtiyacını gidermek, hem de İltizam sisteminin sıkıntılarını ortadan kaldırmak için MALİKÂNE SİSTEMİ'Nİ uygulamaya başladı.

MALİKÂNE SİSTEMİ

- Belirli bir toprağın vergi toplama hakkının kişilere ömür boyu verildiği sistemdir.
- Bu sistemde devlet, hem ihaleyi kazanan kişiden muaccele denilen bir ihale bedeli alır. Hem de her yıl topladığı verginin belirli bir oranını alır.

YARARI:

- İltizam sistemindeki ki gibi toprağın Mültezimin elinden alınma olasılığı yoktur. Dolayısıyla Mültezimin verdiği parayı bir an önce çıkarabilmek için köylüyü ezmesine, daha çok vergi toplamasına da gerek yoktur. Aksine köylüyü memnun etmesi gerekir ki toprak boş kalmayın. Mültezim de vergilerini ömür boyu düzenli bir şekilde toplayabilsin.

ZARARI (AYANLIK YÜKSELİYOR)

- İltizam sistemi ile başlayan süreç Malikâne sistemi ile hızlanmıştır.
- Sürekli aynı toprakların vergi toplama hakkını aynı kişilerin elde etmesi (Malikâne sisteminde zaten Ömür boyu bu hakkı kazanıyorlar.)
- Taşrada giderek zenginleşen, zenginleştikçe güçlenen, güçleri ile devlet otoritesine rakip hale gelen, AYAN ya da EŞRAF adı verilen yerel güçlerin doğmasına neden olmuştur.

DİKKAT: Ayanların taşrada güçlenmesi Osmanlı Devleti'nin MERKEZİYETÇİ yönetim anlayışına ters bir durumdur.

- Ayan ya da Eşraf resmi devlet görevlisi değildir. Ancak 18. Yüzyılda o kadar güçlenirler ki devlet bazı konularda (Bölgelerinden vergi toplamak, asker toplamak gibi) onlardan yardım almak zorunda kalır.
- Bunun karşılığında ise onlara Mütesellimlik , Mutasarrıflık gibi unvanlar vererek resmiyet kazandırdı.

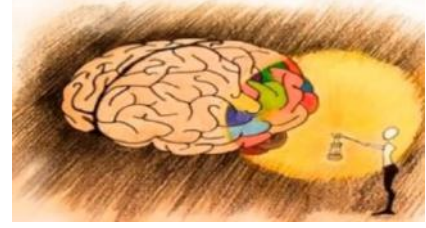
HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarihdersi.net/>

4. ÜNİTE: 18 VE 19. YÜZYILLARDA AVRUPA

KONU 1: AYDINLANMA ÇAĞI

AVRUPA'DA DÜŞÜNCE ALANINDAKİ GELİŞMELER

- Avrupa'da 16. ve 17. yüzyıllarda meydana gelen Coğrafi Keşifler, Rönesans ve Reform Hareketleri 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa'nın sosyal, siyasal, ekonomik, askeri, kültürel, dini ve düşünce alanlarında önemli değişimlere ve gelişmelere zemin hazırladı.
- Bir taraftan skolâstik düşüncenin zayıflaması ile modern düşüncenin temelleri atılırken, diğer taraftan Reform hareketleri bu düşüncenin gelişmesine katkıda bulundu.

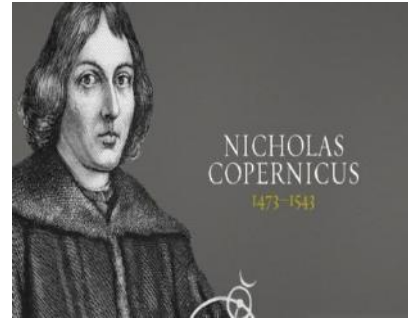
Bütün bu gelişmeler;

- Avrupa'da 17. yüzyılda "Akıl Çağı"
- 18. yüzyılda "Aydınlanma" dönemini ortaya çıkarmıştır.
- Böylece önceki yüzyıllara göre, bilgiye ulaşma ve kullanmada akıl, deney ve gözlem yöntemi ön plana çıkmıştır.

Aydınlanma düşüncesinin ortaya çıkışında aşağıdaki bilim ve düşünce adamlarının eserleri, çalışmaları önemli rol oynamıştır.

KOPERNİK (COPERNICUS):

- 16. yüzyılda yaşamış ve çalışmalar yapmış bir bilim adamıdır.
- Dünyanın yuvarlak olduğunu, Dünyanın güneşin çevresinde döndüğünü ve güneş sistemini keşfetmiştir.
- Böylece Kilisenin dogmalarına karşı çıkmıştır.
- Bu nedenle onun eserleri modern bilimsel devrimin başlangıcı sayılır.
- Onun fikirleri Rönesans döneminde doğmuş, Aydınlanma döneminde olgunlaşmıştır.

MAKYAVELLİ:

- Machiavelli de 16. yüzyılda yaşamıştır.
- Ancak onun fikirleri modern toplum ve modern devlet düzeninin ortaya çıkışında etkili olmuştur.
- "Hükümdar" adlı eserinde; bir hükümdarın gücünü hiç bir şeyin sınırlandırmaması gerektiğini, Din ile devlet işlerinin ayrılması gerektiğini, hatta hükümdarın, dini kendi gücünü pekiştirmek için kullanması gerektiğini savunmuştur.

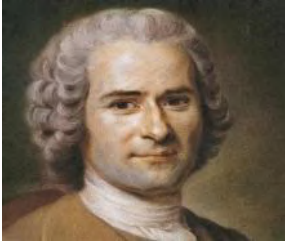

IMMANUEL KANT:

- Aydınlanma düşüncesini felsefi temellere oturtan kişidir.
- Onun parolası "Aklını kendin kullanma cesaretini göster." Aydınlanmanın temel hareket noktası olmuştur.

JOHN LOCKE;

- İngiltere ve Avrupa'da "Aydınlanma Felsefesi"ni canlandırmıştır.
- Bilginin ancak deneyle kazanılabileceğini, kültürün tüm alanlarda tam anlamıyla serbest olması gerektiğini ve insanların özgür düşünceye sahip olarak davranışlarının akla uygun olmasını savunmuştur.

JEAN JAK RUSSO:

- "İnsanın bir mesleğin insanı olmadan önce, insanı insan olarak ele almanın gerekli olduğunu ve insan olmak için eğitimin vazgeçilmezliğini, eğitimde sadece çocuğun aklına hitap etmek değil, deney ve yaşantılarla da desteklemesi gerektiğini vurgulamıştır."

- Aydınlanmacı düşünürler her şeyi yeniden tanımlama ve sorgulamanın yolunu açtılar.
- İnsanla ilgili ne varsa; doğa, insan, akıl, din, tanrı, bilim gibi kavramları akıl, deney ve gözlem üçgeninde ele aldılar.
- **Felsefelerini:** İnsanın kendi aklını kullanmaya başlaması olarak tanımladılar. Dolayısıyla akılla kavranmayan, deney ve gözlemlle ispat edilmeyeni reddetme yoluna gittiler.
- Bununla birlikte aydınlanmacı düşünürler arasında Hristiyanlık öğretisine bağlı kalanların yanında,
- Evrendeki her şeyin maddeye dayalı olduğunu savunan "Materyalizm" felsefesini benimseyenler de oldu.

SONUÇ:

- Bu dönemde deney ve gözlemin ön plana çıkması Avrupa'da fizik, kimya, astronomi ve tıp gibi birçok alanda buluşlar yapılarak insan yaşamını kolaylaştıran gelişmeler ortaya çıktı.
- 17. ve 18. yüzyıl düşünürleri Avrupa'nın toplumsal hayatını ve mutlakiyet yönetimini eleştirmeye başladılar. Bu durum halkın bilinçlenmesine ve Avrupa'da ihtilallere sebep oldu.

BÖYLECE;

- Avrupa'da toplumsal yapıda eşitlik, siyasi alanda parlamenter sistem ve demokrasinin gelişmesine zemin hazırlandı.
- Kilisenin eski gücünü kaybetmesiyle de din ve vicdan özgürlüğünü hedefleyen laiklik anlayışı gelişti.
- SANAYİ İNKILÂBINDA
- AMERİKA'NIN KURULUŞUNDA
- FRANSIZ İHTİLALİNDE etkili oldu.

<https://tarihdersi.net/>

KONU 2: SANAYİ İNKİLÂBİ

Sanayi inkılâbı;

- İnsan ve hayvan gücüne dayalı üretimden, makine gücüne dayalı üretime geçilmesi demektir.
- Sanayi inkılâbı 18.yy da ilk olarak İngiltere'de ortaya çıkmıştır.

Önce İngiltere'de ortaya çıkmasının sebepleri

- İngiltere'nin çok uzun zaman öncesinde Anayasal düzene geçmiş olması. Anayasal düzen bireysel hak ve özgürlüklerin korunması anlamına gelir.
- İngiltere Aydınlanmanın merkezlerinden birisidir.
- Sömürgecilik faaliyetleri sayesinde gereken sermaye birikimine sahiptir.
- Sanayi için gerekli ham madde kaynaklarına (kömür, demir) sahiptir.

GENEL OLARAK SANAYİ İNKİLÂBININ NEDENLERİ:

- Pozitif bilimlerdeki buluş ve icatların üretime uygulanması
- Avrupa'da coğrafi keşifler ve sömürgeler vasıtasıyla sermaye ve hammadde birikiminin olması
- Büyük devletler siyasi güçlerini artırabilmek için ekonomik alanda daha çok gelişmek istemeleri.

Sanayi inkılâbı, buhar gücünün sanayide kullanılmasıyla, ilk dokumacılık alanında başlamıştır.

DİKKAT: Sanayi inkılâbı konusunda özellikle iki icat çok önemlidir.

- James WATT tarafından, buhar gücü ile çalışan makine bulunmuştur.
- Dannis PAPPİN tarafından, ateşli pompa sistemini (içten yanmalı motorların çalışma şekli) bulmuştur.

SANAYİ İNKİLÂBININ SONUÇLARI:

- Hammadde ve pazar ihtiyacı arttı.-->Sömürgecilik faaliyetleri arttı.
- Sanayide makineleşmeye gidildi.-->Büyük şirketler kuruldu ticaret gelişti.
- Kömür, buhar, elektrik ve petrol gibi hammaddelerden yararlanma devri başladı.
- Büyük fabrikalar kuruldu üretim arttı.
- Seri ve ucuz üretim yapılmaya başladı.
- İşçi sınıfı oluştu.
- Kapitalizm, emperyalizm, sosyalizm, komünizm gibi akımlar ortaya çıktı.
- Avrupa devletleri buluşlara ve teknik ilerlemeye önem vermeye başladı.
- Sömürgeci devletler yeni sömürgeler elde etmek için silahlanma yarışına girdiler. (I.Dünya Savaşı)
- Japonya sanayi inkılâbını gerçekleştiren ilk Asya devleti olmuştur.
- Köyden kente göç başladı. Sanayi şehirleri oluştu.

- Osmanlı ticareti yön değıştirdi. Eskiden doğudan alınan mallar şimdi Avrupa'dan alınamaya başladı.
- Bankacılık, kâğıt para ve çeklerin kullanılması ticareti olumlu etkiledi.
- Buharlı makinelerin (Tren, Gemi) ulaşımı kolaylaştırdı. Mesafeler kısaldı. Böylece dünya toplumları arasında etkileşim arttı.

SANAYİ İNKILÂBININ OSMANLI DEVLETİ'NE ETKİSİ

- Sanayi İnkılâbı, Osmanlı ekonomisi için tam anlamıyla yıkıcı olmuştur.
- Çünkü Osmanlı ülkesinde sanayi inkılâbı gerçekleşmemiştir.

BUNUN SEBEPLERİ

- Sanayi inkılâbı için gereken bilgi birikimi, bilimsel icatları yapacak kültürel gelişme olmamıştır. (Avrupa'daki Aydınlanma Osmanlı ülkesinde yok.)
- Sanayi inkılâbını gerçekleştirmek için gereken sermaye birikimi yok. [\(Hatırlayalım; Lonca teşkilatının böyle de bir işlevi vardı.\)](#)
- Osmanlı ülkesindeki küçük üretici, sanayi inkılâbına kadar kapitülasyonların etkisine rağmen ayakta kalmayı başarmıştır. Çünkü üretim koşulları her yerde aynıdır.
- Ancak Avrupalılar, Sanayi inkılâbı ile üretimde makineleşmeye geçerek zamandan ve iş gücünden tasarruf etmeyi başarmışlardır. Böylece malların fiyatları düşmüştür. Düşük maliyetli mallar, kapitülasyonlar sayesinde düşük gümrük vergisi ile Osmanlı ülkesine girdiklerinde, ülkedeki küçük üreticinin rekabet şansı kalmamıştır.
- Ürettiği ürünü satamayan küçük esnaf dükkânını kapatmak zorunda kalmıştır. Bu da Osmanlı ülkesinin üretim yapamayan, sadece ham madde satan ve mamul mal alan bir ülke haline gelmesine; Yani tam anlamıyla Avrupalıların AÇIK PAZARI haline gelmesine neden olmuştur.

KONU 3: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNİN KURULUŞU

- Coğrafi Keşifleri gerçekleştiren devletler, yeni kıtanın nimetlerinden de ilk yararlananlar olmuştur. İspanya ve Portekiz, Güney Amerika'yı sömürgeleri haline getirirken; İngiltere ve Fransa, Kuzey Amerika'yı sömürgeleştirmiştir.
- Coğrafi keşifler sonucunda Avrupa kıtasından pek çok insan yeni umutlarla Amerika kıtasına göç ederek yerleşmiştir.
- Bunlardan İngiltere'ye bağlı olan on üç İngiliz kolonisi de Kuzey Amerika'da bulunmaktaydı.

AMERİKAN BAĞIMSIZLIK SAVAŞI

- 1756-1763 yılları arasında Yedi Yıl savaşları İngiltere maliyesinin bozulmasına neden olmuştur.
- İngiltere mali durumunu iyileştirmek için Amerika'daki kolonilere yeni vergiler koymuştur.
- Koloniler, bu vergileri kabul etmediği gibi İngiliz mallarını da boykot etmişlerdir. (Boston Çay Partisi)
- İngiltere'nin sert tepkisi ile karşılaşan koloniler 1774'te Filedefilya'da (I. Filedefilya Kongresi) toplanarak savaşa karar vermişler.
- Fransa, İspanya ve Hollanda'dan yardım alan koloniler İngilizleri yenmişlerdir.

<https://tarihdersi.net/>

DİKKAT: Ünlü "Özgürlük Anıtı" Fransa tarafından ABD'ye hediye edilmiştir. Hatta daha da ilginç olanı bu heykelin Osmanlı Devleti tarafından MİSİR'A dikilmek için yaptırılmış olmasıdır. Heykel, Mısır'a dikilmeyince Fransa'nın eline geçer.

- Amerika'daki İngiliz kolonileri 4 Temmuz 1776 da ki 2. Filedefiya kongresinde bağımsızlıklarını açıklamışlardır. (George Washington önderliğinde)
- Ayrıca, İnsan Hakları Bildirisi'ni ilan ettiler.
- İngilizler sonunda barış istemek zorunda kalmışlardır. 1783 yılında yapılan Versay antlaşması ile savaşa son verilmiş ve koloniler bağımsız olmuştur.

AMERİKA'NIN KURULUŞUNUN SONUÇLARI

- Amerikan kolonileri 1787 yılında bir anayasa hazırladılar. Kolonilerin her biri iç işlerinde bağımsız eyaletleri oluşturdu. (Federatif Sistem) Böylece Amerika Birleşik Devletleri adında cumhuriyet rejimi kurulmuş oldu.
- Amerikan bağımsızlık mücadelesi, Dünyadaki diğer sömürgelere örnek olmuştur.
- Fransız ihtilalına esin kaynağı olmuştur.
- ABD, ilerleyen süreçte Avrupa devletlerine karşı bir denge unsuru oluşturmıştır.

DİKKAT: ABD, kurulur kurulmaz dünya siyasetine karışmaz. Öncelikle MONREO DOKTRİNİ doğrultusunda YALNIZLIK siyasetini benimser. Avrupa meselelerine karışmamaya, Avrupa'nın da Amerika kıtasına karışmamasına özen gösterir. ABD'nin bu doktrini ilk kez terk etmesi I. Dünya Savaşına girişi ile olur.

KONU 4: FRANSIZ İHTİLALİ

NEDENLERİ:

1. Sosyal ve Siyasal sebepler

- Fransa, ihtilal öncesi XVI. Lui tarafından katı bir mutlakiyetle yönetiliyordu.

NOT: Mutlakiyet yani Mutlak Monarşi, yönetimde tek kişinin ya da ailenin egemen olduğu yönetim şeklidir.

- Kral, nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylü ve burjuva sınıfını hiçe sayıyor, soylu ve ruhban sınıfına ayrıcalıklar veriyordu.
- Ülke yönetiminde asillerin ve din adamlarının çıkarları ön plana alınıyordu.
- Ekonomik gücü elinde tutan ticaretle uğraşan burjuva ve üretimi sağlayan köylü sınıflarının yönetimde hiçbir hakları yoktu. Buna rağmen burjuva ve köylü sınıfından olanlar vergi ve savaş için asker vermek zorundaydı.

YORUM: Fransız ihtilalinin en önemli sebebinin devletin tüm yükünü üstlenen ancak toplumda alt tabaka olarak görülen Burjuva sınıfının siyasal haklar elde etmek istemesi ve beraberinde geçim sıkıntısı yaşayan halkı sürüklemesidir. Diyebiliriz.

2. Ekonomik sebepler

- Fransa'nın Yedi Yıl Savaşları'ndan yenilgiyle çıkması,
- Daha sonra Amerikan bağımsızlık mücadelesini desteklemesi ülke ekonomisini sarsmıştı.
- Kral ve yöneticilerin lüks ve israf içinde yaşarlarken fakir halk ağır vergiler altında eziliyordu.

NOT: Bu konudaki en güzel örnek Fransız Kraliçesi Mari Antuanet'in halk sarayın kapılarına dayandığında "Ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler" sözüdür.

3. Dünya'da demokrasi ile ilgili gelişmeler

- Fransa'nın yanı başındaki İngiltere'de çok uzun süreden beri Demokratik ve Anayasal bir yönetim anlayışı vardı.

DİKKAT: Magna Carta (Büyük Şart 1215) Dünya'da anayasacılığın ve demokratikleşmenin başlangıcı kabul edilir.

- ABD bağımsızlık mücadelesi ve orada demokrasiye dayalı yeni bir yönetimin kuruluşu.

4. Aydınlanmacı düşünürlerin etkisi

- Aydınlanmacı düşünürlerin özgürlük, demokrasi ve eşitlik ile ilgili görüşleri Fransızları etkilemişti.
- Düşünürlerin devlet tarafından hapis cezalarına çarptırılmaları veya idam edilmeleri, halkın yöneticilerine olan kin ve nefretini artırıyordu.
- Tüm bu eşitsizlik ve halkın artan bilinci ihtilalin sebeplerini oluşturur.

İHTİLALİN GELİŞİMİ:

- Ekonomik sıkıntılardan dolayı Fransa Kralı yeni vergiler almaya karar verir.
- Bunun için soylular, rahipler ve halk temsilcilerinden oluşan **Etejenaro Meclisi**'ni toplar.
- Ancak mecliste çoğunluğu Burjuvalar ve halk oluştursa da, Mecliste soyluların ve din adamlarının istediği olur.

DİKKAT: İşin tuhafı vergiler artırılsın diye oy kullanan soylular ve din adamları vergiden muaftır.

- Meclisteki bu çarpıklık olayların başlamasına neden olur.
- Olayların daha fazla büyümesini istemeyen kral, meclisi kapatma kararı alır.
- Meclis, Kralın kapatma kararına karşı kendini "kurucu meclis" ilan etti.

- **14 Temmuz 1789'da Bastil Hapishanesi** ele geçirildi, tüm tutuklular serbest bırakıldı.

- Kurucu Meclis Soyluların ve rahiplerin haklarına son vererek "İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirgesi"ni yayınlamıştır.

NOT: Yeni anayasa ile kralın yetkileri sınırlandı ve meşrutiyet sistemine geçildi. Kral XVI. Lui, bu gelişmeleri kabul etmediği için idam edildi (1792). Fransız İhtilali, 1804 yılına kadar sürdü.

Bu tarihte **Napolyon Bonapart**, imparator seçildi. Fransa'da Birinci imparatorluk Devri başladı

<https://tarihdersi.net/>

SONUÇLARI:

- Hürriyet,
- Adalet
- Milliyetçilik
- İnsan Hakları
- Demokrasi
- Eşitlik

DİKKAT: Bu ilkeleri "HAMİDE" diye kodlayabiliriz.

- Milliyetçilik fikrinden imparatorluklar olumsuz etkilendi.

DİKKAT: İmparatorluk, bünyesinde birden fazla topluluğu barındıran çok uluslu, çok dilli, çok dinli siyasi yapı demektir.

- Mutlak Monarşiler zayıflayarak demokratik yönetimler kurulmaya başladı.
- Fransa'da mutlak krallıklar yıkıldı ve halkın egemenliğine dayalı bir yönetime geçildi.
- Ulus devletleri kurulmaya başladı.
- Sınıf farklılıkları ortadan kalktı.
- Yeniçağ sona erdi yakınçağ başladı.

FRANSIZ İHTİLALİNİN OSMANLI DEVLETİNE ETKİSİ

İhtilalın Osmanlı devletine iki yönlü etkisi olmuştur. Tabi ki olumsuz etkisi çok daha ağır basmaktadır.

Olumsuz etkisi:

- Osmanlı Devleti çok uluslu bir imparatorluktu.
- Bu ihtilaldan yayılan milliyetçilik fikri Osmanlı'da yaşayan farklı ırkların isyan etmelerine neden oldu.
- Bu da Osmanlı Devletinin parçalanmasına neden oldu. (Bu yüzden 19. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nin DAĞILMA DÖNEMİ'DİR.)

Olumlu etkisi:

- Fransız ihtilalından yayılan eşitlik, hürriyet, demokrasi ve insan hakları gibi fikirler ve azınlıkların isyan etmeleri Osmanlı tarihinin en köklü ıslahatlarının yapılmasını sağladı.

Bunlar:

- Tanzimat Fermanı
- Islahat Fermanı
- 1. ve 2. Meşrutiyet

KONU 5: İHTİLAL SAVAŞLARI (İHTİLAL SONRASI AVRUPA)

- Fransız ihtilal'ı olduğunda Avrupa'da çok uluslu ve mutlak monarşi ile yönetilen devletler vardı. İhtilalın kendileri için tehlikesini anlayan bu devletlerle, Fransa arasında İhtilal Savaşları başladı.

Bu devletler;

- İngiltere
- Avusturya
- Prusya,
- Sicilya,
- Piyomente,
- Rusya'dır.

<https://tarihdersi.net/>

- 1792-1815 tarihleri arasında **Napolyon**, yenilediği ordusu ve **"her millete bir devlet"** sloganı ile koalisyon güçlerine karşı önemli başarılar kazanmıştır.

DİKKAT: Bu savaşlar sırasında Napolyon en büyük rakibi olarak gördüğü İngiltere'yi yenmek için sömürgeleri ile bağlantısını kesmeyi planlamış, bu amaçla Osmanlı toprağı olan Mısır'a saldırmıştır. Napolyon'un donanması Ebukır önlerinde İngilizler tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Ayrıca Cezzar Ahmet Paşa komutasındaki Nizam-ı Cedid askerleri Akka kalesi önlerinde Napolyon'a ilk yenilgisini yaşatmıştır. Mısır işgalinden bir sonuç alamayan Napolyon Fransa'ya dönmüştür.

YORUM: Napolyon'un Rusya'yı işgal etmeye kalkması en büyük hatası olarak değerlendirilir. (Tıpkı HİTLER gibi) Moskova'yı ele geçirmeyi başarsa da Rusya'nın zorlu koşulları ordusunun yıpranmasına neden olmuştur. (TOLSTOY' UN SAVAŞ VE BARIŞ adlı eseri bu olayı anlatır.)

- Napolyon'un, Waterloo Savaşında yenilmesi ile savaş bitmiş ve Avrupalı Devletler, İhtilal ve Napolyon sonrası Avrupa'nın durumunu belirlemek için Viyana Kongresi'ni toplamışlardır.

VIYANA KONGRESİ (1815)

- İhtilal savaşları yüzünden bozulan Avrupa'nın siyasal durumunu düzeltmek ve Avrupa'nın gelecekte alacağı durumu belirtmek ve saptamak amacıyla tüm Avrupa Devletleri Viyana'da büyük bir kongre topladılar.
- Dört devlet, yani İngiltere, Avusturya, Rusya ve Prusya kongrede etkili olmuşlardır.
- Kongreye, Avusturya Başbakanı Prens Meternich başkanlık etti.
- Kongreye Meternich'in görüşleri damga vurdu. Meternich'e göre "Fransız ihtilalı, tüm Avrupa devletleri için tehlikeydi. Çünkü bu devletlerin çoğu çok uluslu, hepsi monarşi ile yönetilen devletlerdi. Bu yüzden ihtilalın fikirlerinin yayılmaması için hep birlikte hareket edeceklerdi."
- Sonuç olarak, bu kongrede **meternik sistemi** olarak bilinen esaslar kabul edildi.

Sisteme göre:

- Avrupa'nın herhangi bir yerinde Fransız İhtilalından yayılan fikirler nedeniyle isyan çıkarsa bu devletler birlikte hareket edecekler. İsyan çıkan ülkeye yardım edeceklerdi.
- Viyana kongresinde Meternik sisteminin kabul edilmesiyle Avrupa'da başlayan döneme **Restorasyon Devri** denir.

Ancak

- Bu kongrede Fransız İhtilalı'nın yaydığı hürriyet, milliyet ve eşitlik prensipleri göz önünde tutulmamış, sırf siyasal emel ve istekler üzerine kararlar verilmiştir.
- Bundan dolayı Avrupalı Devletler Viyana Kongresi kararlarını yürütebilmek için silaha başvurmak zorunda kalmışlardır.
- Meternik sistemi ve Restorasyon devri **Yunan İsyanı'na (1827 Navarin baskını)** kadar sürmüştür. Aldıkları kararları Osmanlı Devleti'nde Yunan ayaklanması çıkınca uygulamadılar ve Yunan isyanlarına destek verdiler. Böylece Meternich sistemi çöpe gitti ve Restorasyon devri bitti.

NOT: Viyana Kongresine Osmanlı Devleti katılmamıştır. Çünkü böyle bir konferansta Balkan sorununun gündeme geleceğinden ve ödün vermek zorunda kalacağından çekiniyordu.

DİKKAT: Ayrıca "**ŞARK MESELESİ**" tabiri ilk kez bu kongrede kullanılmıştır. ŞARK, kelime manası olarak "doğu" anlamına gelir. Avrupa'nın doğusu yani Osmanlı Devleti kastedilmiştir. Avrupalı Devletler "Hasta adam" durumundaki Osmanlı Devleti'ni nasıl paylaşacaklarını görüşmüşlerdir. Paylaşım konusunda yaşadıkları anlaşmazlık Osmanlı Devleti'nin belki bir yüzyıl daha ayakta kalmasının temel sebebi olacaktır. ŞARK MESELESİ Avrupa'nın yaklaşık 150 yıl boyunca ana gündem maddesi olacaktır.

NOT: Ayrıca Tüm önlemlere rağmen ihtilalın yayılması engellenememiş, Avrupa'da 1830 ve 1848 ihtilalleri çıkmıştır.

KONU 6: 1830 İHTİLALLARI VE 1848 İHTİLALLARI

1830 İHTİLALLARI

DİKKAT: 1830 ihtilalleri, MİLLİYETÇİ nitelikli ihtilallerdir.

Sebepleri:

- Napolyon'dan sonra Fransa'da yine monarşik bir yönetim kuruldu.
- Kral olan X. Şarl'ın özgürlükleri kısıtlayacak bazı önlemler aldı.
- Özellikle de basın özgürlüğünü kısıtlaması
- Viyana Kongresi kararlarını uygulamaları çalışması
- Fransa'da başlayan 1830 İhtilalleri daha sonra İngiltere, Hollanda, Belçika ve Norveç'e yansıdı.

Sonuçları:

<https://tarihdrsi.net/>

- Fransa'da kısıtlanan haklar geri verildi.
- İngiltere'de yapılan seçimleri liberaller kazandı.
- Belçika, Hollanda'dan ayrılarak bağımsız oldu.
- İsveç ve Norveç ayrılarak bağımsız devletler haline geldiler.
- Avrupa'da orta sınıf bazı haklar elde etmeye başladı.
- 1830 ihtilalleri Avrupa'da milliyetçi ve liberal akımların güçlenmesini sağlamıştır.

NOT: Liberal, özgürlükçü, serbestlikten yana diyebiliriz.

1848 İHTİLALLARI

DİKKAT: 1848 İhtilalleri, İşçi sınıfı kaynaklı SOSYALİST nitelikli ihtilallerdir.

Sebepleri

- Sanayi İnkılâbı'ndan sonra ortaya çıkan işçi sınıfının haklarını savunmak üzere kurulan sendika ve sosyalist partilerin güçlenmesi
- Bazı Avrupa ülkelerinde milliyetçi hareketlerin güç kazanması.

- Siyasi haklara sahip olamayan burjuva sınıfının, eşitlik ve özgürlük isteyen işçi sınıfına destek vermesi.

Sonuçları

- Fransa'da ölüm cezası kaldırıldı ve esir ticareti yasaklandı.
- Avusturya'da toprak köleliği yasaklandı.
- Avrupa'da sosyalist akımlar ön plana çıkarken, işçi hakları iyileşmeye başladı.
- Almanya ve İtalya'nın siyasi birliklerini sağlamalarına zemin hazırladı.
- Avrupa ülkelerinde sosyal hukuk devleti anlayışı güçlenmeye başladı.
- Fransa'da cumhuriyet ilan edildi ve sosyal demokrasi anlayışı benimsenmeye başlanırken, siyasi haklar konusunda eşitlik kabullenildi.

KONU 7: ALMANYA VE İTALYA'DA SİYASİ BİRLİĞİN SAĞLANMASI

- 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa siyasi tarihi dönüm noktalarını yaşadı.
- 1789'da gerçekleşen Fransız İhtilali ve 1815 Viyana Kongresi.
- Ortaya çıkan milliyetçilik fikri ve bağımsızlık düşüncesi sonucu; Sırbistan, Macaristan, Yunanistan, Belçika, Karadağ, Bulgaristan, Almanya ve İtalya gibi yeni devletler ortaya çıktı.

DİKKAT: Almanya ve İtalya 19. yüzyıl sonlarına doğru siyasi birliklerini tamamlamışlardır. Avrupa siyasetinde etkili olmaları ve o zamana kadar kurulmuş dengeleri değiştirmeleri ise 20. Yüzyıl başlarında olmuştur. Yani bu devletler 19. Yüzyılın belirleyicileri arasında yoktur.

İTALYAN BİRLİĞİNİN KURULMASI

- Viyana Kongresi İtalya'yı yedi hükümete ayırmıştı.
- Piyemonte bunlar içerisinde en kuvvetlisi idi.
- Hepsi de mutlakiyetle yönetilmekteydi.
- Ülkenin bir kısmı Avusturya'nın işgali altındaydı.
- Hâlbuki Fransız İhtilaliyle birlikte İtalya'da milliyet ve hürriyet fikirleri yayılmağa başlamıştı.
- İtalyan aydınları ülkede birliği kurmak ve yabancı işgalinden kurtulmak istiyorlardı. Bu amaçla Karbonari adlı gizli cemiyetin etrafında birleşerek çalışmalara başladılar. Fakat başarılı olamadılar.
- İtalya birliğinin kurulması her şeyden evvel Avusturya'nın ülkeden çıkarılmasına bağlıydı.
- Ancak, İtalyan şehir devletleri bunu yalnız başına gerçekleştirecek güçte değildiler. Bunun için bir dış devletin yardımına ihtiyaç vardı.
- Piyemonte, Kırım Savaşı'na iştirak ederek Fransa'nın desteğini sağlamayı başardı.
- 1859 yılında yapılan savaşta Avusturyalılar mağlûp edildi. Bu zafer İtalya siyasi birliğine giden yolu açtı.
- **İtalyan birliği 1870'de gerçekleşti. Roma** yeni kurulan İtalya'nın başkenti ilan edildi.

DİKKAT: İtalya, siyasi birliğini kurduktan sonra sömürgecilik hareketlerine başladı. Kısa zamanda Avrupa politikasında söz sahibi devletlerden birisi oldu.

XIX ve XX yüzyılda İtalya birliğinin kuruluşu

ALMAN BİRLİĞİNİN KURULMASI

- Alman Birliği'nin kurulması Danimarka, Avusturya ve Fransa ile yapılan savaşlar sonunda gerçekleşmiştir.
- Fransa'nın **Sedan muharebesinde** kesin bir mağlubiyete uğratılması sonucunda Alman Birliği, Prusya önderliğinde kuruldu (1871).

NOT: Bu savaş sonunda Fransa, zengin kömür yataklarına sahip **Alsas-Loren bölgesini** Almanya'ya kaptırdı. Bu, Fransa'nın I. Dünya Savaşında Almanya'nın karşısında yer almasının sebeplerinden biridir.

- Prusya Kralı I. Vilhelm, Alman imparatoru oldu.
- Ancak Almanya'yı güçlü bir İmparatorluk haline getiren kişi **BİSMARK**' TIR. Almanya'nın ilk başbakanı (**Demir Şansölye**)

DİKKAT: Alman Birliği'nin kurulması uluslararası politika açısından önemli sonuçlar doğurdu.

Şöyle ki;

- Viyana Kongresi'nden sonra kurulmuş olan Avrupa güç dengesi değişti.
- Fransa ve Avusturya etkinliklerini büyük ölçüde kaybettiler.
- Almanya Avrupa'nın kuvvetli devletlerinden biri oldu.
- Sömürgecilik hareketlerine başladı.
- Avrupa'da Bloklaşma başladı.
- Bu bloklaşma, Avrupa Devletlerini I.Dünya savaşına sürüklediler.

HAZIRLAYAN:

SERDAR BAYRAK

TARİH ÖĞRETMENİ

<https://tarihdersi.net/>

5. ÜNİTE: 19. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ (DAĞILMA DÖNEMİ)

KONU 1: 19. YÜZYILDA OSMANLI DEVLET'İNİN GENEL DURUMU

- 19. Yüzyılda sadece Osmanlı Devleti için değil, tüm dünya için en belirleyici olay FRANSIZ İHTİLAL'İ ve bu ihtilaldan yayılan başta milliyetçilik olmak üzere Demokrasi, Hürriyet, Eşitlik, Adalet gibi fikirlerdir.
- Osmanlı devleti daha önceki dönemlerde toprak kaybetmiştir. Ancak şimdi yaşanan süreç DAĞILMA'dır. Çok dilli, çok dinli ve farklı etnik kökenden (IRK) gelen insanları bünyesinde toplayan bir imparatorluk olan Osmanlı Devleti, Milliyetçilik fikrinin etkisi ile çözülme içerisine girmiştir.
- Bu yüzyılın en önemli özelliği Fransız ihtilalından yayılan milliyetçilik fikrinin etkisi ile Osmanlı'da yaşayan Balkan uluslarının (Kendilerine AZINLIK diyecekler) bağımsız olmak amacıyla sürekli isyan etmeleridir. (Milliyetçilik kökenli isyanlar)
- Osmanlı devlet adamları bu isyanları önlemek için bir yandan Milliyetçilik fikrine alternatif yeni fikirler bulmuş, (Osmanlıcılık, Batıcılık, İslamcılık v.b.) diğer yandan bu fikirlerin etkisi ile tarihinin en köklü ıslahatlarını yapmıştır. (Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, Meşrutiyet v.b.)
- Osmanlı Devleti, bu yüzyılda artık iyice güçten düşmüştür. Kendi topraklarını kendi gücüyle koruyamadığı için DENGİ POLİTİKASI temel politika haline gelmiştir.
- Ekonomik açıdan da durum son derece kötüdür. Sanayi İnkılabının etkileri, kapitülasyonlarla birleşerek Osmanlı ekonomisini yok etmiştir. Öte yandan, devletin içinde bulunduğu ekonomik durum, siyasi ve daha fazla ekonomik tavizi beraberinde getirmiştir. Bu tavizler de ekonominin daha da bozulmasına neden olmuştur.

19. YÜZYILDA OLUŞAN DENGİ:

- 19. yüzyılın en güçlü devleti İngiltere'dir. Ve dünya siyasetine yön vermektedir. (Sanayi İnkılabını ilk gerçekleştirmiş ve üzerinde güneş batmayan sömürge imparatorluğunu kurmuştur.) İngiltere'nin temel politikası ise sömürgelerine giden yol (AKDENİZ) üzerinde güçlü bir devlet istemez.

- Bu yüzyılda İngiltere'nin en büyük rakibi **Rusya**'dır. Rusya'nın Temel politikası ise Sıcak denizlere (**AKDENİZ**) inmektedir. Bunun için Karadeniz ve Boğazları ele geçirmek ister.

SONUÇ olarak

- Yüzyılın genelinde, Rusya Osmanlı Devleti'ni yıkmaya çalışır. İngiltere ise Bizim toprak bütünlüğümüzü koruyan bir politika izler.**

NOT: Tabi ki istisnai durumlar vardır. Örneğin Mısır meselesinde Rusya Osmanlı Devleti'nin yanında yer almıştır.

Rusya

- Osmanlı Devleti'ni yıkmak için sürekli saldırmıştır. Bu yüzyılda en çok savaştığımız devlettir.
- Ortodoks haklarını koruma bahanesini kullanmıştır.
- Ancak yürüttüğü en tehlikeli faaliyet **Panslavizm (Slav Milliyetçiliği)** politikasıdır. Böylece Balkan uluslarının isyanlarında büyük rol oynamıştır.

Avusturya;

- Kanuni devrinden beri süren mücadele artık bitmiştir.
- Çünkü Avusturya'da tıpkı Osmanlı Devleti gibi çok uluslu bir devlet olduğu için Fransız ihtilalından etkilenmiş eski gücünü kaybetmiştir.

NOT: 18. Yüzyılda birlikte hareket ettikleri Rusya, artık Avusturya'nın da en büyük düşmanıdır. Çünkü Rusya'nın yürüttüğü Panslavizm politikası, çok uluslu bir devlet olan Avusturya'ya da büyük zarar vermiştir.

Fransa;

- İngiltere kadar olmasa da sanayileşmiş ve sömürgeler elde etmiştir.
- Politikası ve çıkarları benzer. Bu yüzden genelde İngiltere ile ortak hareket eder.

DEĞİŞEN ŞARTLARA GÖRE AVRUPA DEVLETLERİNİN OSMANLI POLİTİKALARI

ŞARK MESELESİ

- İlk kez Viyana Kongresinde kullanılmıştır.
- Ayrıntılı bilgi için bakınız: [Fransız İhtilalinden sonra Avrupa \(İhtilal Savaşları\)](#)

Bu bağlamda

- 19.yy başlarında Osmanlı Devletinin güçsüzlüğünden yararlanmak isteyen Avrupa devletleri Osmanlı egemenliğinde yaşayan Hristiyanların durumlarını iyileştirmesini bahane ederek Osmanlı'nın iç işlerine karıştılar.
- 19.yy ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devletinin Avrupa topraklarından çıkarılması ve buraların paylaşımı ile İstanbul'u alarak yeniden Bizans İmparatorluğunun canlandırılması şekline dönüştü.
- Bu süreçte Rusya'nın kışkırtması ile Balkanlardaki Hristiyan azınlıkların isyanlarının başlamasına neden olmuştur.
- 20.yy da ise Avrupa devletleri artık Osmanlı topraklarından pay alma yarışına girdiler.

“HASTA ADAM” İFADESİ NEREDEN GELİYOR?

- Hasta Adam tabiri, Rus Çarı 1. Nikola'nın İngiliz elçisi Sir Hamilton Seymour'a söylemesiyle ortaya çıkmıştır.
- Rus Çarı İngiliz Büyükelçisine hitaben : "Bakınız sayın büyükelçi ortada hasta bir adam var. Her an öldü ölecek. O ölmeden önce biz topraklarını paylaşmalıyız. Biz aramızda anlaşmadan ölürse korkarım büyük bir savaş çıkar." der.
- İngiliz büyükelçi ise, o dönemde İngiltere, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasını ve Rusya'nın daha fazla güçlenmesini istemediği için "Sayın Çar. Neden biz Bu hastamı öldürmek yerine iyileştirmeyelim?" diye sorar.

KONU 2: II. MAHMUT DÖNEMİ ISLAHATLARI

<https://tarihdersi.net/>

A. SENED-İ İTTİFAK (1808)

DİKKAT: Sened-i İttifak'ı anlamak için nasıl ortaya çıktığını anlamamız gerekir.

Sened-i İttifak'ı ortaya çıkaran olaylar

- III. Selim devri (Nizam-ı Cedid), Kabakçı Mustafa isyanı ile sona ermiştir.
- İstanbul'da ortaya çıkan bu isyanı haber alan ve Nizam-ı Cedid yanlısı Rusçuk Ayanı Alemdar Mustafa Paşa, kendi kuvvetleriyle harekete geçmiştir. İstanbul'a gelerek isyanı bastırır. Bu arada isyancılar III. Selim'i öldürmüştür.
- Bu yüzden yenilik taraftarı olarak bildiği II. Mahmut'u tahta çıkarır.
- II. Mahmut kendisini tahta çıkaran Rusçuk ayanı Alemdar Mustafa Paşayı sadrazam yapar.
- Anadolu ve Rumeli'deki ayanların hayli güçlendiğini ve başına buyruk hareket ettiğini düşünen II. Mahmut bu duruma son vermek ister.
- Alemdarın aracılığı ile ayanlar ile görüşülür. Ve Sened-i ittifak imzalanır. (1808)

AYAN: 18 yüzyıldan itibaren İltizam ve Malikâne sistemleri ile Osmanlı Taşrasında giderek güçlenmiş ve devlet otoritesine rakip hale gelmiş yerel güçler.

DİKKAT: Ayrıntılı bilgi için bakınız : [18. Yüzyıl Osmanlı taşra teşkilatındaki değişiklikler](#)

Senedi İttifak'a göre:

- Ayanlar, devletin eyaletlerden asker toplamasına yardım edecek.
- Ayanlar bulundukları yerlerde devletin vergi toplamasına yardım edecek.
- Ayanlar da devlet memurları gibi anlaşmaya uyacaklar. Uymayanlara karşı birlikte hareket edilecek.
- Padişah ağır vergiler koymayacak, eşit ve adaletli vergi alacak.
- İstanbul'daki yeniçeri ve diğer ocaklarda isyan çıktığında ayanlar emir beklemeksizin İstanbul'a gelerek isyanı önleyecekler.

BÖYLECE:

- Bu belge ile ilk kez padişahın mutlak otoritesi sınırlandırılmış,
- Ayanların hakları ve varlığı tanınmıştır.

NOT: Sened-i ittifakın imzalanmasında rol oynayan Alemdar Mustafa Paşa kısa bir süre sonra Eşkinici Ocağına tepki gösteren yeniçerilerin isyanı sonucu öldürüldü. Ayanların gittikçe güçlenmesinden rahatsız olan II. Mahmut ayanları ortadan kaldırarak, sarsılmış ve sınırlandırılmış durumdaki merkezi otoriteyi tekrar güçlendirmeye çalıştı.

DİKKAT 1: Osmanlı padişahı ilk kez kendi gücünün yanında başka gücün varlığını kabul etmiştir.

DİKKAT 2: Bu belge İngiltere'deki Magna Carta'ya benzetildiği için anayasanın başlangıcı olduğu iddia edilse de kesinlikle değildir.

DİKKAT 3: Bu dönemdeki Tanzimat fermanı, Islahat fermanı gibi önemli yeniliklerden ayrılan özelliği; Senedi İttifak'ta hiçbir

- **Batılılaşma çabası**
- **Fransız İhtilali etkisi,**
- **Azınlık isyanı etkisi YOKTUR.**

B. II. MAHMUT DÖNEMİNDE YAPILAN DİĞER ISLAHATLAR

DİKKAT 1:

- II. Mahmut, Osmanlı tarihinin belki de en büyük ıslahatçısıdır.
- Neredeyse her alanda çok büyük ıslahatlar yapıyor Osmanlı Devleti'ni tam anlamıyla bir dönüşüm içerisine sokuyor.
- O kadar fazla ve köklü ıslahat yapmıştır ki. Osmanlı tebaası ona "GÂVUR PADİŞAH" demiştir.

DİKKAT 2: II. Mahmut'un yapılan tüm ıslahatların **iki genel amacı vardır:**

1. Sarsılmış durumdaki MERKEZİ OTORİTEYİ yeniden tesis etmek
2. Her şeyi işlerliğini kaybetmiş ve çağın gerisinde kalmış Devlet teşkilatını yeniden düzenleyerek, işler hale getirmek.

1. YÖNETİM ALANINDA YAPILAN ISLAHATLAR

- Divanı Hümayun kaldırıldı. Yerine, Avrupalı devletlerde olduğu gibi KABİNE SİSTEMİ yani NAZIRLIKLAR kuruldu.

- **Buna göre;**

ESKİDEN	II. MAHMUT DÖNEMİNDE	BUGÜN
Divan-ı Hümayun	Heyet-i Vükela	Bakanlar Kurulu (Hükümet)
Sadrızam	Başvekil	Başkan
Sadaret Kethüdası	Dâhiliye Nazırı	İç işleri bakanı
Reisülküttap	Hariciye Nazırı	Dış işleri bakanı
Defterdar	Maliye Nazırı	Maliye bakanı
Kazasker	Adliye Nazırı	Adalet bakanı

- Devlet daireleri kuruldu. Dairelere kendi resmini astırdı.

NOT: Eskiden görevlinin evi, aynı zamanda o görevi yerine getirdiği yerd. Örneğin, Kadı'nın konağı mahkeme salonuydu.

<https://tarihdersi.net/>

- Polis teşkilatı kuruldu.
- Posta teşkilatı kuruldu.
- Devlet memurları iç ve dış diye ikiye ayrıldı.

NOT: Dâhiliye (İç işleri) memuru BÜROKRAT, Hariciye (Dış işleri) memuru DİPLOMAT

- Memurlara pantolon, ceket ve fes giyme zorunluluğu getirildi.
- Memurlara maaş bağlandı.

NOT: Eskiden Kalemîye sınıfı yaptıkları iş üzerinden harç alıyorlardı. Bu da Rüşvet gibi sıkıntılara neden oluyordu.

- Köy ve mahallelerde muhtarlıklar oluşturuldu.
- Askeri amaçlı ilk nüfus sayımı yapıldı. (Yani sadece erkek nüfus sayılmıştır.)
- Yurt dışına çıkışlarda pasaport uygulaması başladı.
- İstanbul'a giriş çıkışlarda vize uygulaması başladı.
- Takvim-i Vakayi adlı ilk resmi gazete yayımlandı.
- Müsadere usulüne son verildi.

NOT: Böylece devlet memurlarının özel mülkiyet hakları güvence altına alınmıştır.

NOT: Yolsuzluk yapan devlet memurunun mallarına el koyma demektir. Tüm memurların mallarına el koyma şekline dönüş içindir.

2. ASKERİ ALANDA YAPILAN ISLAHATLAR

- Eşkinî Ocağı Kuruldu. (Nizam-ı Cedid benzeri) Yine bir yeniçeri isyanı sonucu Kaldırıldı.
- Sekban-ı cedit ocağını kuruldu. Yeniçeriler yine ayaklandı. Talim terbiye istemezlermiş onun için bu ocak da kapatıldı. Halk bu ayaklanmalardan bıktı.
- **Vakayî Hayriye ile Yeniçeri Ocağı kaldırıldı.**
- **Asakir-i Mansure-i Muhammediye** adıyla yeni bir ordu kuruldu.

DİKKAT: İçeride bu kadar olumlu gelişmeler yaşanırken, Yeniçeri Ocağının kaldırıldığı, yerine yeni ordunun kurulduğu dönemlerde Osmanlı devleti dışarıda oldukça sıkıntılı bir süreç yaşamıştır. Özellikle Yunan İsyanı ve Mısır meselesi sırasında.

3. EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN ISLAHATLAR

- 19.yy başlarında Osmanlı'nın eğitim sistemi çağın ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmişti.
- II. Mahmut açtığı okullar ve yaptığı ıslahatlarla bu durumu düzeltmek istedi.
- Medrese eğitiminin yanında yeni anlayışla eğitim yapan okulların açılmasına öncelik verdi.
- İstanbul da kız ve erkek çocuklarına ilköğretim zoruna hâle getirildi.
- İşlevini kaybeden Enderun'un yerine devlet adamlarını yetiştirmek amacıyla Mektep-i Maarif-i Adliye açıldı.
- Tercüme odaları kuruldu.
- **İlk defa yurt dışına öğrenci gönderildi.**
- Mektebi tıbbiye (Tıp Fakültesi) açıldı
- Mektebi Harbiye (Harp Okulu) açıldı.
- Mızıkayı hümayun (Bando ve Mızıkâ Okulu) açıldı.
- Mektep-i Ulum-u Edebiye ve Rüştîye adlı orta dereceli okullar açıldı.

4. EKONOMİ ALANINDA YAPILAN ISLAHATLAR

- II. Mahmut ekonomi alanında bir takım yeni uygulamalar başlattı.
- Ticaret nezareti kurularak tarım ve ticaret işleri düzene sokuldu.
- Ayrıca açılan imalathane ve fabrikalarla ülke sanayisini canlandırmak istedi.
- Yerli malı teşvik edildi.
- Feshane kuruldu.
- Bakırköy de bez fabrikası açıldı.
- Osmanlı tüccarlarının Avrupalı tüccarlar ile rekabet edebilmesi için gümrük vergilerine kolaylık sağladı.

KONU 3: MİLLİYETÇİLİK HAREKETLERİ VE İSYANLAR (II. MAHMUT DÖNEMİ SİYASİ OLAYLAR)

Osmanlı Devletinde azınlıkların ayaklanmalarının nedenleri:

- 1789 Fransız ihtilali ve bu ihtilalden doğan, Milliyetçilik akımı.
- Avrupa devletleri ve Rusya'nın kışkırtmaları. (Panslavizm)
- Avrupa devletlerinde sömürgeciliğin gelişimi.
- Balkanlarda, Rusya ve Avusturya ile sürekli yapılan savaşlar ve istikrarsızlık.

SIRP İSYANI

- Osmanlı Devleti'nde, Fransız ihtilalından etkilenerek, Milliyetçilik fikrinin etkisi ile isyan eden ilk azınlık Sırlardır.
- Ancak Sırp isyanı başarıya ulaşmaz. Çünkü Avrupalı devletler Meternik sistemi gereği Sırp isyanına destek olmamışlardır.
- Meternik sistemi için ayrıca bakınız: [İhtilal Savaşları \(İhtilal Sonrası Avrupa\)](#)

Sırpların Osmanlı Devleti'nden ayrılma süreci

- Bükreş antlaşmasıyla bazı ayrıcalıklar elde etti.

DİKKAT 1: Böylece milliyetçilik hareketleri sonucu imtiyaz elde eden ilk toplum Sırlar oldu.

DİKKAT 2: Bu diğer Balkan uluslarının cesaretlenmesine ve isyan etmelerine neden oldu.

- Edirne antlaşması ile özerklik kazandılar. (Yarı bağımsızlık)
- Berlin antlaşması ile bağımsız oldular.

YUNAN İSYANI

<https://tarihdersi.net/>

- Milliyetçilik fikrinin etkisi ile isyan eden ikinci azınlık Yunanlılardır.
- İlk isyan eden Sırlar olmasına rağmen ilk bağımsız olan Yunanlılardır.

Bunun sebebi;

- Meternik sistemi sebebi ile Sırları desteklemeyen Avrupalıların bu sisteme aykırı olarak Yunan isyanını desteklemeleridir.
- 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşı sonrası imzalanan 1829 Edirne antlaşması Yunanlılar bağımsız olmuşlardır.

Peki, Avrupa Meternik sistemine rağmen neden Yunan isyanını destekledi?

- Çünkü Avrupalılar, Rönesans ile birlikte eski Yunan medeniyetine hayranlık duymaktadır. Dolayısıyla Yunanlılara sempati ile bakmaktadır.

SÜREÇ:

- Yunanlılar ilk olarak Eflak-Boğdan'da Sırp isyanını fırsat bilerek ayaklandılar. Ancak burada hem Rum nüfus fazla olmadığı için, Hem Avrupa'dan yardım alamadıkları için başarılı olamadılar.
- İkinci kez Mora'da (Tepedelenli Ali Paşa'nın isyanını fırsat bilerek) isyan etmişler, burada yaşayan Türkleri katletmişlerdir.
- Yunan isyanını kendi çabaları ile bastırmayan II. Mahmut, Mısır valisi Mehmet Ali Paşadan yardım istedi.
- Girit ve Mora valiliklerinin de kendisine verilmesi karşılığında Mehmet Ali Paşa yardım isteğini kabul etti.
- Oğlu İbrahim Paşa komutasındaki Mısır donanması Mora'ya gelerek isyanı bastırdı.
- Fakat Yunan sorunu bitmedi.
- İngiltere, Fransa, Rusya istediklerini zorla kabul ettirebilmek için Osmanlı Devletine savaş açtı.

- 1827'de Navarin'deki Osmanlı donanmasını yaktılar.
- Osmanlı Devleti bu devletlerden zararın karşılanmasını istedi fakat karşılanmadı.
- Osmanlı Devleti yeniçeri ocağını kaldırmış yerine yeni bir ordu kurmuştur. Donanması da Navarin'de yakılmıştır. Bundan yararlanan Rusya'nın Saldırısı sonucu ağır bir yenilgi alındı. Ve şartları çok ağır olan **1829 Edirne antlaşması** imzalandı.

Edirne antlaşmasına göre:

- Yunanistan bağımsız oldu.
- Prut Nehri Osmanlı Rusya arasında sınır olacak ve
- Rus ticaret gemileri boğazdan rahatlıkla geçebilecek.
- Eflak, Boğdan ve Sırbistan özerk hâle getirilecek.
- Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek.

DİKKAT:

- Yunanistan Osmanlı Devletinden bağımsızlık kazanan ilk azınlıktır. Bu durum Osmanlı egemenliğindeki diğer azınlıklara örnek oldu.
- Eflak, Boğdan ve Sırbistan'a tanınan özerklik Osmanlı Devletinin Balkanlardaki egemenliğinin kaybolmasına yol açtı.
- Bu şartların yer aldığı Edirne antlaşması Küçük Kaynarca antlaşmasından sonra imzalanan en ağır antlaşmadır.

<https://tarihdersi.net/>

NOT: Navarin baskını, Donanmamızın denizlerde uğradığı üçüncü büyük felakettir.

Donanma baskınları:

Osmanlı donanması tarihte 4 kez yakılmıştır.

- İnebahtı Baskını- Haçlılar (1571)
- Çeşme Baskını- Rusya (1770)
- Navarin Baskını-Rusya, İngiltere ve Fransa (1827)
- Sinop Baskını (1854) Kırım Savaşı /Rusya

AZINLIKLARIN OSMANLI DEVLETİNDEN AYRILMALARI

Azinlıklar

- 1) Sırbistan'da Islahat Yapma--->
- 2) Sırbistan Özerkliği--->
- 3) Yunanistan'ın Bağımsızlığı--->
- 4) Sırbistan'ın Bağımsızlığı--->
- 5) Karadağ'ın Bağımsızlığı--->
- 6) Bulgaristan'ın Bağımsızlığı--->
- 7) Romanya'nın Bağımsızlığı--->

Bağımsızlık Aşamaları

- Bükreş Antlaşması (1812)
- Edirne Antlaşması (1829)
- Edirne Antlaşması (1839)
- Berlin Antlaşması (1878)
- Berlin Antlaşması (1878)
2. Meşrutiyet ve 31 Mart olayı
- Berlin Antlaşması (1878)

DİKKAT: Azınlıkların Osmanlı Devletinden ayrılış yolları neredeyse her zaman aynı olmuştur. İsyan etmişler, Dışarıdan yardım görmüşler,

Sonrasında;

- Önce, hangi azınlık isyan etmişse, onların yaşadığı yerde ıslahat yapma sözü vermişiz. (AÇILIM YAPMIŞIZ)
- Gene isyan etmişler. Aynı süreç yaşanmış özerklik vermişiz. (YARI BAĞIMSIZLIK)
- Gene isyan etmişler. En sonunda BAĞIMSIZLIKLARINI kabul etmek zorunda kalmışız.

KONU 4: MISIR MESELESİ (II. MAHMUT DÖNEMİ SİYASİ OLAYLAR)

DİKKAT: Mısır sorununu anlayabilmek için önce **KAVALALI MEHMET ALİ PAŞA** hakkında bilgi sahibi olmamız gerekiyor.

KAVALALI MEHMET ALİ PAŞA KİMDİR?

Yunanistan'da yaşayan Türklere'dir. Fransa'nın Mısır'ı işgali sırasında bölgeye gönderilen gönüllü birliklere katılmıştır. Okuma-yazması olmadığı halde önce bu birliklerin komutanlığını, ardından da Mısır Valiliğini elde etmiştir.

Son derece zeki bir yönetici olan Kavalalı Mehmet Ali Paşa;

- Öncelikle Fransızların yardımıyla modern bir ordu kurdu.
- Eğitime önem vererek Mısır'ın her yanında okullar açtı.
- Osmanlı Devletinden önce Avrupa'ya öğrenci gönderdi.
- Ordunun silah ve mühimmat ihtiyacı için fabrikalar kurdu.
- Mısır'da tarım reformu gerçekleştirdi.
- Tüm bu hamlelerle Mısır'da güçlü bir konuma geldi.

MISIR MESELESİNİN DOĞUŞU (KAVALALI'NIN İLK İSYANI)

- Osmanlı Devleti Yunan isyanını bastırma karşılığında Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'ya Mora ve Girit valiliğini vaat etmişti.
- Ancak Yunanistan bağımsız olunca Mora kaybedildi.
- Bunun üzerine Kavalalı, Girit ve Suriye valiliği istedi.
- İsteği kabul edilmeyince oğlu İbrahim Paşa'yı Suriye'ye yolladı.
- Önce Adana da sonrada Kütahya da Osmanlı ordularını yenen İbrahim Paşa İstanbul'u ele geçirme planları yapmaya başladı.
- Zor durumda kalan Osmanlı Devleti İngiltere ve Fransa'dan yardım istedi.
- Ancak Avrupalı devletlerden yardım alamayınca **"Denize düşen yılana sarılır"** diyerek Rusya'dan yardım istedi.

DİKKAT: Mısır meselesi tarihimize "Denize düşen, yılana sarılır." olarak geçmiştir.

NOT: İngiltere olayı iç sorun olarak değerlendirdiği için, Fransa ise Kavalalı'yı desteklediği için yardım etmemiştir.

- Yardım isteğini kabul eden Rusya donanmasını İstanbul'a gönderince
- Telaşa kapılan Avrupa devletleri, Mehmet Ali Paşa'yı zorlayarak Kütahya Antlaşması'na razı ettiler.

NOT: Bu durum Osmanlı Devleti'nin kendi valisine karşı bile topraklarını koruyamayacak kadar güçsüz olduğunu kanıtlamıştır.

NOT: Osmanlı kendi iç sorununu dış sorun haline getirmiştir.

KÜTAHYA ANTLAŞMASI (1833)

- Mehmet Ali Paşa'ya Mısır valiliği yanında Girit ve Suriye valiliği verilmiştir.
- Oğlu İbrahim Paşa'ya Adana ve Cidde valiliği verildi.

HÜNKÂR İSKELESİ ANTLAŞMASI (1833)

- Antlaşmaya rağmen hem Kavalalı'ya hem de Avrupa devletlerine güvenmeyen II. Mahmut, Rusya ile Bir dostluk Antlaşması olan Hünkâr İskeleyi antlaşmasını imzaladı.

Maddeleri:

- Osmanlı saldırıya uğrarsa Rusya masrafları karşılamak koşuluyla yardım edecek ve asker gönderecek.
- Rusya saldırıya uğrarsa Osmanlı boğazları kapatacak.
- Antlaşma 8 yıl geçerli olacak.

ÖNEMLİ 1: Rusya'nın boğazlara inmesi özellikle İngiltere'yi rahatsız etmiş, Boğazlar sorunu ortaya çıkmıştır.

ÖNEMLİ 2: Osmanlı Devleti'nin, kendi egemenlik haklarını kullanarak boğazlar ile ilgili imzaladığı son antlaşmadır.

<https://tarihdersi.net/>

KAVALALI'NIN İKİNCİ KEZ İSYANI

- Kütahya antlaşması tarafları memnun etmemiştir.
- Mehmet Ali Paşa Bağımsız olmak isterken, II. Mahmut, Kavalalı'nın ulaştığı güçten rahatsızdı.
- Mehmet Ali Paşa 1838'de vergisini yollamadı ve bağımsızlığını ilan etti.
- Bunun üzerine yapılan **Nizip savaşını** Osmanlı kaybetti.
- Ancak bu sefer Rusya'nın boğazlara inmesini istemeyen Avrupa devletleri olaya müdahale ettiler.
- Kavalalı'yı yenerek 1840 Londra antlaşmasını kabul ettirdiler.

LONDRA ANTLAŞMASI (1840)

Antlaşmaya göre:

- Mısır, Osmanlı'da kalacak fakat Mısır valiliği Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın, ondan sonra da, onun soyundan gelenlerin olacak.

NOT: Böylece Mısır'da HİDİVLER devri başlamış oldu.

- Suriye, Adana ve Girit Osmanlı yönetiminde kalacak.

NOT: Böylece; Mısır sorunu çözümlenmiş, Mısır özerk bir eyalet haline gelmiştir.

LONDRA BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ (1841)

- Mısır sorunun çözümünde Avrupa devletlerinin verdiği destek ayrıca Hünkâr İskelesi antlaşmasının süresinin dolması boğazlar konulu bir konferansın toplanmasını sağladı. Konferansın sonunda 1841 Londra Boğazlar sözleşmesi imzalandı.

Sözleşmeye göre:

- Boğazlar Osmanlı'da kalacak.
- Boğazlar barış zamanları tüm devletlerin savaş gemilerine kapalı, ticaret gemilerine açık olacak.

ÖNEMLİ 1: Böylece boğazlar ilk defa uluslararası statü kazandı.

ÖNEMLİ 2: Osmanlı'nın boğazlar ile ilgili tek başına karar verememiştir. Bu yüzden, bu anlaşma Osmanlı egemenlik haklarını zedelediğini gösterir.

BÖYLECE;

- Rusya'nın sıcak denizlere inmesi engellenmiş,
- İngiltere ve Fransa kârlı çıkarken Rusya Hünkâr İskelesinde elde ettiği hakları kaybetmiş.
- Bu, Kırım savaşına sebep olmuştur.

BALTA LİMANI TİCARET SÖZLEŞMESİ (1838)

- Mısır meselesinde İngiltere'nin desteğini almak için İngiltere'ye verilmiş ticari ayrıcalıklardır.
- Bu antlaşma iç gümrük duvarlarını yıkarak tüm Osmanlı ülkesini pazar haline dönüştürmüştür.
- Osmanlı ekonomisinin çöküşünü hazırlamıştır.

KONU 5: TANZİMAT FERMANI 1839 (GÜLHANE HATT-I HÜMAYANU)

- Ferman, Sadrazam Mustafa Reşit Paşa tarafından hazırlanmıştır.
- Padişah Abdülmecit döneminde ilan edilmiştir.
- Fermanın ortaya çıkmasını sağlayan temel fikir: **Osmanlıcılık fikridir.**

AMAÇ:

- Osmanlı'da yaşayan herkesi eşitleştirmek.
- Böylece gayrimüslimlerin devlete karşı isyan etmesini engellemek.

Maddeleri:

- Osmanlı'da yaşıyan herkesin can, mal, ırz ve namus güvencesi devlet garantisinde olacak.
- Mahkemeler herkese açık olacak ve hiç kimse yargılanmadan cezalandırılmayacak.
- Herkesten gelirine göre ve düzenli vergi alınacak
- Askerlik vatan görevi haline gelecek ve

Osmanlı vatandaşı olan gayrimüslimler askere gidecek.

- Herkes mal, mülk sahibi olacak bu malları istediği gibi satıp miras bırakabilecek.

NOT: Kişilerin özel mülkiyet hakkı devlet güvencesi altına alınmıştır.

- Müsadere usulü kalkacak.
- Padişah ve devlet adamları bu fermana uyacak.

TANZİMAT FERMANI'NIN ÖNEMİ

<https://tarihdersi.net/>

- Tarihimizde Anayasacılığın başlangıcıdır. (kişi temel hak ve hürriyetleri ilk kez kanun garantisine alındığı için)
- Padişah ilk kez hukuk üstünlüğü kabul eder.
- Askerlik vatan görevi haline geldi.
- Gayrimüslimlerin askere gitmesi kararlaştırıldı.
- Devlet, tebaa anlayışından vatandaş anlayışına geçmeye çalışmaktadır.

ÖNEMLİ: Tanzimat Fermanı, 1840 Londra konferansından önce ilan edilmiştir.

Bunun sebebi:

- Mısır meselesinde Avrupalıların desteğini almak.
- Avrupa devletlerinin azınlık haklarını bahane ederek iç işlerimize karışmalarını engellemek.
- Ancak böyle olmadığı gibi daha fazla karışmalarına neden olmuştur.

KONU 6: OSMANLI'DA FİKİR AKIMLARI (DAĞILMAYI ÖNLEMELİK İÇİN ORTAYA ATILAN FİKİR AKIMLARI)

- OSMANLILIK
- İSLAMCILIK (ÜMMETÇİLİK)
- TÜRKÇÜLÜK (MİLLİYETÇİLİK)
- BATILCILIK
- TURANCILIK
- ADEM-İ MERKEZİYETÇİLİK

DİKKAT: Öncelikle şunu bilmeliyiz:

- Fransız ihtilalinden yayılan ve Osmanlı Devleti'nin DAĞILMA / ÇÖZÜLME süreci yaşamasına neden olan fikir MİLLİYETİÇİLİK'tir.
- Osmanlı yöneticileri başlangıçta bu fikre karşı fikirler üreterek devletin yıkılmasını önlemeye çalışmışlardır.
- Osmanlı Devleti'nin üç kıtada toprağı varken, farklı etnik kökenden gelen, farklı dilleri konuşan, farklı dinlere inanan toplulukları birarada tutmak için ilk başvurulanan fikir OSMANLILIK olmuştur. Ancak 19. yüzyılın başından itibaren Osmanlılık uygulansa da azınlık isyanları engellenememiştir.
- En son 93 harbi ile balkan topraklarının büyük kısmı kaybedilince bu sefer elde kalan topraklar Anadolu ve Arap coğrafyası olmuştur. Burada yaşayan insanların ortak noktası ise Müslüman olmalarıdır. Sultan II. Abdülhamit döneminde İSLAMCILIK fikri uygulanmıştır.
- İslamcılık fikrinin de milliyetçilik fikri karşısında etkili olmadığını anlayan İttihat ve Terakki yöneticileri ise Balkan savaşlarından sonra milliyetçilik fikrini yani TÜRKÇÜLÜK fikrini devlet politikası haline getirmişlerdir.
- Türkçülük fikri belki Osmanlı Devleti'nin yıkılışını engelleyememiştir. Ancak onun yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu esaslar üzerinde inşa edilmiştir.

1. OSMANLILIK:

- Sultan II. Mahmut dönemi
- Tanzimat Fermanı
- Islahat Fermanı
- 1. Meşrutiyet ve 2. Meşrutiyet

2. İSLAMCILIK:

- Sultan II. Abdülhamit Dönemi

3. TÜRKÇÜLÜK:

- Meşrutiyet Dönemi -> ittihat ve Terakki

<https://tarihdersi.net/>

ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ

Osmanlıcılık:

- Osmanlı Devletinde yaşayan farklı milletlerin bir arada yaşamalarını sağlamak.
- Bu konudaki en güzel örnek Sultan II. Mahmut'un bir sözüdür: " **Ben Tebaamdan Hristiyan'ı kilisede, Yahudi'yi havrada, Müslüman'ı camide faklı görmek isterim. Oradan çıktıklarında herkes birdir ve herkes Osmanlıdır.**"

İslamcılık:

- Balkanlardaki Panslavizm politikasını etkisiz hâle getirmek için Müslümanların devlet birliğini sağlamak ve içerideki siyasi rakiplerinin halk içindeki gücünü kırmak.

Türkçülük:

- İttihat ve Terakki iktidarı döneminde Osmanlı sınırları içinde yaşayan Türkleri dil ve kültür birliği etrafında birleştirip yönetime destek sağlamak.

Batıcılık:

- Batının her alanda Osmanlı'nın önüne geçmesi.
- Osmanlı Devletinin bir tek kurtuluş yolunun bu yüzyılın ihtiyaçlarına uygun medeni bir millet ve toplum halini alması gerektiğini düşüncesinin ortaya çıkması.

AMAÇLARI

Osmanlıcılık:

- Osmanlı devletini oluşturan bütün milletlerin adalet, eşitlik, hürriyet içerisinde bir arada tutup Osmanlılık duygusu ile "Osmanlı toplumunu" oluşturmaktır.

İslamcılık:

- Millet olmanın en önemli özelliği dindir. Dini birlik devleti ayakta tutabilir düşüncesiyle Müslüman toplulukların devletten ayrılmalarını önlemek.

Türkçülük:

- Türkleri milli bir duygu ile birleştirerek Osmanlı bayrağı altında kuvvetli bir unsur olarak yeniden dünya devletleri arasına sokmak.

Batıcılık:

- Türk toplumuna batıda gelişen düşünce, yönetim biçimi, yaşam tarzını getirerek ülkenin gelişmesini ve kalkınmasını sağlamak.

TEMEL DÜŞÜNCESİ

Osmanlıcılık:

- Osmanlıcılık düşüncesi geçmişteki gibi uygulandığında tekrar başarılı olabilir.

İslamcılık:

- Devletin kurtuluşu, halifelik makamının bütünleştirici gücü ile gerçekleştirilebilir.

Türkçülük:

- Dili, dini, soyu ve idealleri bir olan topluma dayanan devlet kalıcı olabilir.
- "Dilde Türkçülük" parolasıyla hareket ederek Türk tarihini, uygarlığını geliştirip dünyaya duyurmak.

Batıcılık:

- Askeri ve idari alanda Avrupa'nın seviyesine ancak Avrupalıların izlediği yol ile ulaşılabilir.

TEMSİLCİLERİ

Osmanlıcılık:

- Ziya Paşa,
- Mithat Paşa,
- Namık Kemal

İslamcılık:

- Mehmet Akif,
- Said Halim Paşa,
- Ahmet Hamdi Akseki

Türkçülük:

<https://tarihdersi.net/>

- Ziya Gökalp,
- Yusuf Akçura,
- Ömer Seyfettin,
- Mehmet Emin Yurdakul

Batıcılık:

- Tevfik Fikret,
- Celal Nuri

GEÇERLİLİĞİ

Osmanlıcılık:

- Milliyetçilik akımının etkisi ile Balkan milletleri isyan ederek Osmanlı'dan ayrılmasıyla geçerliliğini kaybetmiştir. (93 Harbi)

İslamcılık:

- Dünya savaşı sırasında halifenin cihat çağrısına rağmen Müslüman Arapların İngilizler ile birlikte hareket etmedi ile geçerliliğini yitirmiştir.

Türkçülük:

- Bilim ve teknikte batının örnek alınması, kültürel yapının korunması düşüncesiyle yeni Türk devletinin kurulmasında Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koyduğu milliyetçilik ilkesinin oluşmasında etkili olmuştur.

Batıcılık:

- Batı'nın sadece bilim ve tekniğinin alınması gerektiği fikri Türkiye Cumhuriyeti'nin temel taşlarından biri olmuştur.

TURANCILIK:

- Türkçülük fikrinin daha ütöpik şeklidir. Amacı tüm dünya Türklerini içine alan bir "Turan Devleti" kurmaktır.
- Ziya Gökalp'ın dediği gibi " Vatan, ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan. Vatan, büyük ve müebbet bir ülkedir. Turan"
- Bu fikirden hareketle I. Dünya savaşı sırasında "Kafkas Cephesi" açılmıştır.

ADEM-İ MERKEZİYETÇİLİK:

- Prens Sabahattin tarafından ortaya atılmış bir fikirdir.
- Hiç bir zaman devlet politikası olarak uygulanmamıştır.
- **Prens Sabahattin:** Azınlık isyanlarını önlemenin yolunun onlara daha fazla özgürlük vermekten geçtiğini, bunun içinde yerel yönetimlerin yarı bağımsız hale getirilmesi gerektiğini savunur. (Bir çeşit Federe devleti savunur.)

KONU 7: KIRIM SAVAŞI VE 1856 PARİS ANTLAŞMASI

KIRIM SAVAŞI (1853-1856)

Nedenleri:

- Rusya'nın "hasta adam" olarak gördüğü Osmanlı'yı İngiltere ile paylaşma teklifini reddetmesi üzerine bunu tek başına yapmak istemesi.

NOT: Hasta Adam tabiri için bakınız: [Şark Meselesi ve Hasta Adam İfadesi](#)

- Rusya'nın Londra boğazlar sözleşmesi ile kaybettiği hakları geri kazanmak istemesi
- Kutsal yerler sorunu:** Bildiğiniz gibi Kudüs ve çevresi Hristiyanlar içinde kutsaldı. Osmanlı Devleti

buradaki kutsal yerlerin temsilciliği hakkını Katolik Fransa'ya vermişti. Rusya ise tüm Ortodoksların hamisi olarak, buraların temsilciliğinin kendisine verilmesini istiyordu.

- Bunu bahane ederek İstanbul'a gelen Rus elçisi Prens Mençikof, adeta savaş çıkarmak için küstah bir şekilde Rus Çarının isteklerini sıralamıştır. Böylece KIRIM savaşının fitili ateşlenmiştir.

SAVAŞ:

- Rusya'nın Eflak ve Boğdan işgali ile Kırım Savaşı başladı.
- İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı'ya destek için boğazlara geldiler.
- Rusya, 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesinin çiğnendiğini iddia ederek **Sinop'ta Osmanlı donanmasını yaktı.**

NOT: SİNOP BASKINI, Osmanlı devletinin denizlerde uğradığı 4. felaket.

- Bu durum üzerine İngiltere, Fransa, Piyemonte Osmanlı'nın yanında savaşa girerek Kırım'a asker çıkardı.
- Ayrıca Avusturya, Balkanlar üzerinden Rusya'ya saldırıya geçti.
- Rusya'nın barış istemesi üzerine PARİS ANTLAŞMASI İMZALANDI.

PARİS ANTLAŞMASI (1856)

Maddeleri:

- Osmanlı Devleti bir Avrupa devleti sayılacak ve Avrupa devletleri hukukundan yararlanacak.
- Osmanlı devleti toprak bütünlüğü Avrupa devletleri garantisi altında olacak.

YORUM 1: Osmanlı ilk kez Avrupa devleti sayılmış.

YORUM 2: Osmanlı Devleti kendi topraklarını koruyamayacak kadar güçsüz.

- Karadeniz tarafsız bir deniz olacak. Osmanlı'da Rusya'da Karadeniz'de donanma bulundurmayacak.

YORUM 1: Rusya'nın sıcak denizlere inme hayali bir kez daha suya düştü.

YORUM 2: Yenmemize rağmen yenik devlet muamelesi gördük.

- Boğazlar Londra sözleşmesine göre yönetilecek.
- Eflak ve Boğdan'a özerklik verilecek.

<https://tarihdersi.net/>

AYRICA

DİKKAT 1: Osmanlı Devleti bu savaş sırasında ilk kez İngiltere'den dış borç aldı.

DİKKAT 2: Kırım savaşı denge politikasının temel politika haline geldiği olaydır.

DİKKAT 3: Osmanlı Devleti Paris Konferansından hemen önce Islahat Fermanı'nı ilan ederek, Avrupalıların konferansta azınlık haklarını gündeme getirmesini, dolayısıyla iç işlerimize karışmalarını engellemek istemiştir. Ancak buna engel olamadığı gibi, Islahat Fermanı, Paris Antlaşmasının metnine eklenerek fermana vaat edilen hakların gözetimi Avrupalı devletlere verilmiş oldu. Yani daha fazla iç işlerimize karışabilecekleri bir fırsata dönüştürdüler.

KONU 8: ISLAHAT FERMANI 1856

İç Sebepler

1- Tanzimat fermanı ile başlayan yenileşme hareketlerinin devamı getirmek.

2- Devletin dağılmasını engellemek.

ÖNEMLİ: Fermanın yayınlanmasında etkili olan fikir OSMANLILIK fikridir.

Fermanın Amacı; Osmanlı'da yaşayan Müslüman ve gayrimüslim tebaayı eşit hale getirmektir. Ancak ferman amacını aşmıştır. Gayrimüslimleri, Müslüman tebaanın önüne geçiren bazı ayrıcalıklar vermiştir.

DİKKAT: Bu yüzden Islahat fermanı, Müslüman tebaa arasında **"BUNDAN SONRA GÂVURA, GÂVUR DEMEYECEKİMİZ."** şeklinde yorumlanmıştır.

DİKKAT: Tanzimat fermanı gibi Islahat fermanı da Sultan Abdülmecit döneminde ilan edilmiştir.

Dış Sebepler

1- Paris Konferansı'nda Osmanlı Devleti üzerindeki baskıları azaltmak, konferanstan olumlu sonuçlar almak.

2- Balkanlardaki isyanların sona erdirmek.

3- Avrupalı devletlerin, özellikle Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışarak azınlıkları kışkırtmasını engellemek.

ISLAHAT FERMANI İLE GETİRİLEN DÜZENLEMELER

- Müslüman olmayan halka din ve vicdan özgürlüğü sağlanacaktır.
- Okul, kilise, hastane gibi binaların tamiri ve yeniden inşaatı sağlanacaktır.
- Hristiyan ve Yahudi azınlığı küçük düşürücü sözler yasaklanmıştır.
- Hristiyan azınlıklara devlet memurluklarına ve çeşitli okullara girme imkânı verilmiştir.
- Mahkemelerin açık yapılması, herkesin kendi dinine göre yemin etmesi, hapishanelerin ıslahı ve kanunların azınlıkların diline çevrilmesi kararlaştırılmıştır.
- Vergiler herkesin gelirine göre alınacak, cizye vergisi ile iltizam usulü kaldırılacaktır.
- Azınlıklara bedelli askerlik getirildi.
- Hristiyanlar da il genel meclisine üye olabilecekler
- Yabancılar da vergilerini vermek şartıyla mal, mülk sahibi olma imkânı verilmiştir.
- Gayrimüslimlere kendi banka, şirket, okullarını açma imkânı verilmiştir.

BÖYLECE;

1. Gayrimüslimler, Müslümanlarla eşit vatandaşlar haline getirildi.
2. Osmanlıcılık düşüncesi doğrultusunda Gayrimüslimlerin devlete olan bağlılıkları artırılmaya çalışıldı.

Sonuç olarak;

1. Gayrimüslimler, Tanzimat ve ıslahat fermanı ile tanınan hakları yeterli bulmadılar. Onlar, Müslümanlarla eşit olmayı değil, bağımsız olmayı istiyorlardı.
2. Müslüman halk ıslahat fermanı ile gayrimüslimlere daha fazla hak tanınmasından rahatsızlık duydu.
3. Osmanlı Devleti, ıslahat fermanı ile Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışmalarını engelleyemedi.

KONU 9: I. MEŞRUTİYET'İN İLANI 1876

MEŞRUTİYET NEDİR?

- "Meşrutiyet" kelimesi "Meşruti Monarşi" ifadesinin kısaltılmış halidir.
- Meşruti Monarşi, "şartlı monarşi" demektir.
- Şartı ise, bir yanda Monark, yani egemenlik hakkını elinde tutan Kral (bizde Padişah) bulunurken; diğer yanda Halkında yönetimde söz sahibi olması demektir.

I. MEŞRUTİYET'İN İLANINI SAĞLAYAN GELİŞMELER

<https://tarihdersi.net/>

1. BALKAN BUNALIMI

- Rusya, tarihi emellerine ulaşabilmek amacıyla Balkan uluslarını Osmanlı İmparatorluğu'na karşı kışkırttı.
- 1876'da Bulgarlar, arkasından Karadağlılar ve Sırpalar ayaklandılar.
- Azınlıkların aynı anda isyanı Osmanlı Devleti'ni zor durumda bıraktı.
- Osmanlı tarihinde bu gelişmelere "Balkan Bunalımı" denilmiştir.
- Avrupalı Devletler, Balkanların durumunu görüşmek için İstanbul'da bir konferans toplamaya karar verdiler.

2. GENÇ OSMANLILAR VE SULTAN ABDÜLAZİZ'İN TAHTTAN İNDİRİLMESİ

- Genç Osmanlılar (JÖN TÜRKLER / YENİ OSMANLILAR), yeni nesil Osmanlı aydınlarıdır.
- Genç Osmanlılar, Tanzimat devrinden itibaren açılmış batılı tarzda eğitim veren okullarda veya Avrupa'da eğitim görerek yetişmişlerdir.
- Önde gelen isimleri arasında, Mithat Paşa, Namık Kemal, Ziya Paşa ve Şinasi yer almaktadır.
- Bu aydınlar Batı Kültürünü, Fransız ihtilalından yayılan fikirleri, batılı devlet yapılarını tanımaktadırlar.
- Genç Osmanlıların, devletin dağılmasını engellemek için buldukları ilk çare MEŞRUTİYET olmuştur.

- **Felsefeleri şudur:** "Azınlıklar neden isyan ediyorlar? Kendi kaderlerini kendileri belirlemek istedikleri için. O zaman onlara bu hakkı verirse, yani ülkenin yönetiminde herkes söz sahibi olurlarsa isyan etmekten vazgeçerler. "
- Bu amaçla hareket etmişlerdir. Sultan Abdülaziz'e bunu kabul ettiremeyince ona karşı mücadeleye girmişlerdir.
- Sultan Abdülaziz, Balkan bunalımı nedeniyle siyasi açıdan, dış borçları ödemekte sıkıntı yaşayınca ekonomik açıdan zor duruma düşmüştür.
- DONANMA'nın desteğini alan JÖN TÜRKLER Sultan Abdülaziz'i tahttan indirmişleridir.
- Önce tahta V. Murat çıkarılır. Ancak rahatsızlığı nedeniyle tahttan indirilir.
- En sonunda Meşrutiyet'i ilan edeceğine söz veren Sultan II. Abdülhamit tahta çıkmıştır.
- **DEMEK Kİ I. MEŞRUTİYET JÖNTÜRKLERİN (GENÇ OSMANLILAR) çalışmaları sonucu Sultan II. ABDÜLHAMİT tarafından ilan edilmiştir. (23 Aralık 1876)**

3. İSTANBUL (TERSANE) KONFERANSI(1876):

- Konferansın toplandığı gün Osmanlı Devleti Meşrutiyeti ilan etmiştir.
- Avrupalı devletlere "konferansın toplanmasına gerek yok; Azınlık haklarını sizin korumanıza da gerek yok. Çünkü biz Meşruti yönetime geçtik. Yani artık Osmanlı topraklarında yaşayan herkes temsil edilecek, herkes kendi hakkını koruyabilir." demeye çalışmışız.

NOT: Ancak konferans yine de toplanmıştır. İstanbul konferansı hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: [93 Harbi](#)

I. MEŞRUTİYET'İN ÖNEMİ

- Meşrutiyetin ilanı ile Osmanlı Devleti'nin yönetim şekli (rejimi) değişmiştir. Mutlak monarşiden meşruti monarşiye geçilmiştir.
- Tarihimizde ilk kez halk sınırlı da olsa Padişahın yanında yönetime katılmıştır.
- Sadrazam Mithat Paşa başkanlığındaki bir heyet tarafından tarihimizin ilk Anayasası olan KANUN-İ ESASİ hazırlanmıştır.
- Böylece tarihimizde ilk kez Anayasal düzene geçilmiştir. Yani bundan sonra Padişah, devleti istediği gibi değil, Anayasanın kendisine çizdiği sınırlar içerisinde yönetecektir.

KANUN-İ ESASİ'YE GÖRE

<https://tarihdersi.net/>

Yasama gücünün kullanımı iki meclise verilmiştir.

MECLİS-İ MEBUSAN: Üyeleri halk tarafından, 4 yıllığına seçilen mebuslardan (Milletvekili) oluşan meclistir.

MECLİS-İ AYAN: Üyeleri, Padişah tarafından, ömür boyu seçilen Ayanlardan (Bürokrat) oluşan meclistir.

DİKKAT 1: Meclis-i Ayan'ın üyelerini 17-18. yüzyıl Osmanlı taşrasında türemiş yerel güçlerle karıştırmamak gerekir.

DİKKAT 2: Düşünülen sistem, İngiltere'deki yönetim gibidir. Orada da iki meclis vardır. Avam kamarası ve Lordlar kamarası

Diğer yandan, Kanun-i Esasi'ye göre Padişah, hala üstün olan taraftır. Şöyle ki;

- Padişahın, meclisi açma ve kapatma yetkisi vardır.
- Padişahın istediği kanunu Veto etme (reddetme) hakkı vardır.
- Padişahın istediği kişiyi sadece polis soruşturmasına dayanarak sürgün etme yetkisi vardır.

DİKKAT: Bu madde, Anayasal devlet yapısına aykırıdır.

- Hükümet yaptığı işlerden dolayı Meclise karşı değil, Padişah'a karşı sorumludur.

SONRA NE OLDU?

- Sultan II. Abdülhamit, Meşrutiyet idaresine inanmıyordu.
- Ayrıca Mebusan Meclisinde, azınlık milletvekillerinin birlikte hareket etmesi devlete zarar veriyordu.
- Yeni başlayan 93 Harbi (1877-1878) Osmanlı-Rus savaşı durumu daha da kritik hale getiriyordu.
- Sonuç olarak, bu savaşı bahane eden II. Abdülhamit, meclisi kapatarak, Anayasayı süresiz olarak askıya aldı. (13 Şubat 1878)
- Böylece, tarihimizin ilk Meşrutiyet denemesi yaklaşık bir buçuk yıl sonra sona erdi.

KONU 10: 93 HARBİ (1877-1878 OSMANLI-RUS SAVAŞI)

DİKKAT: Balkan bunalımı nedeniyle Avrupalı devletler, Balkanların durumunu görüşmek için İstanbul'da bir konferans toplamaya karar vermişlerdir. Bunlardan yukarıda bahsetmiştik.

İSTANBUL (TERSANE) KONFERANSI(1876):

- Bu konferansın toplandığı gün Osmanlı Devleti Meşrutiyet'i ilan etmiştir. Böylece konferansın toplanması engellemeye çalışmıştır.

Buna rağmen toplanan konferans şu kararları almıştır:

- Sırbistan ve Karadağ'a bağımsızlık verilecek.
- Bulgaristan ve Bosna-Hersek'e özerklik verilecek.

SONUÇ:

- Alınan bu kararları Osmanlı Devleti kabul etmemiştir.
- Bunun üzerine 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı (93 harbi) başlamıştır.

1877-78 OSMANLI-RUS SAVAŞI (93 HARBİ)

- İki koldan harekete geçen Ruslar Osmanlı orduları karşısında büyük başarılar kazandılar.
- Ruslar, Balkanlara saldırarak art arda galibiyetler aldı. Stratejik açıdan önemli olan ŞİPKA GEÇİDİ düştü.

Plevne Kahramanı Osman Paşa'nın Ruslar'a teslim olması

- Diğer yandan, Kafkaslar üzerinden harekete geçen Rus ordusu, Erzurum içlerinde (Aziziye tabyaları) Erzurum halkı tarafından ancak durdurulabilmiştir.

NOT: Erzurum halkının, şehri müdafaası ve NENE HATUN'UN kahramanlığını unutmamamız gerekir.

- İstanbul'un Rusların eline geçmesinden çekinen Osmanlı Devleti barış istedi.
- Barış görüşmeleri Ayastefanos'ta (Yeşilköy) yapıldı (Mart 1878).

- Gazi Osman Paşa, çok uzun süre Pelevne'yi müdafa ederek Rusları oyalamayı başarsa da sonunda teslim olmak zorunda kaldı.

- Ruslar, Meriç nehrini geçti. Edirne'yi alarak İstanbul yakınlarındaki Silivri'yi alarak Yeşilköy'e kadar ilerlediler.

AYASTEFANOS (YEŞİLKÖY) ANTLAŞMASI

<https://tarihdersi.net/>

MADDELERİ:

- Büyük ve bağımsız bir Bulgar Krallığı kurulacak.

YORUM: Böylece Rusya, Bulgaristan üzerinden sıcak denizlere inebilecekti.

- Sırbistan, Karadağ, ve Romanya'ya tam bağımsızlık verilecek.
- Bosna-Hersek'e özerklik verilecek.
- Kars, Ardahan, Batum (EVLİYE-İ SELASE) ve Doğu Beyazıt Rusya'ya verilecek.
- Girit ve Ermenilerin oturduğu yerlerde ıslahatlar yapılacak.

YORUM: Antlaşmaya bu maddeyi koyduklarında, ayrılık talep eden, ıslahat isteyen bir Ermeni toplumu yoktur. Ruslar bu şekilde Ermenileri bilinçlendirmeye ve yapay bir şekilde Ermeni sorunu yaratmaya çalışmaktadır. Nitekim başarılı da olmuşlardır. ERMENİ SORUNU ilk kez böyle ortaya çıkmıştır.

- Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek.

SONUÇ: (AYASTEFANOS ANTLAŞMASI NEDEN ÖLÜ DOĞMUŞTUR?)

- Rusya'nın çok güçlenmesi menfaatlerine ters düşen İngiltere'yi harekete geçirdi.
- Avusturya, Balkanlara yayılmayı amaçladığından antlaşmaya tepki gösterdi.
- Almanya da bu devletlere katılınca Ayastefanos Antlaşması uygulanmamıştır.
- Rusya, yeni bir savaşı göze alamadığından Berlin'de bir kongre toplanmasını kabul etti.

DİKKAT: Ayastefanos Antlaşması, tarihimizde ölü doğmuş iki antlaşmadan birisidir. Diğeri ise Sevr Antlaşmasıdır.

- Berlin Kongresi'ne **Osmanlı Devleti, Rusya, İngiltere, Avusturya, Fransa, İtalya ve Almanya** katıldı.
- Görüşmeler sonunda **BERLİN ANTLAŞMASI YAPILDI (1878)**.

BERLİN ANTLAŞMASI (1878)

1) Bulgaristan üçe ayrılacak, asıl Bulgaristan Osmanlı'ya bağlı bir prenslik olacak. (Özerklik) Doğu Rumeli ve Makedonya Osmanlılarda kalacak.

YORUM: Ayastefanos Antlaşması ile Berlin Antlaşması arasındaki en büyük fark bu maddede olmuştur. Çünkü İngiltere, Büyük Bulgar Krallığının kurulmasını engelleyerek; Rusların Bulgaristan üzerinden Sıcak denizlere inmesini engellemiş oldu.

2) Kars, Ardahan, Batum Rusya'ya verilecek, Doğubayazıt Osmanlılarda kalacak.

YORUM: Görüldüğü gibi tek fark Doğubayazıt'ın Osmanlı Devletinde kalması

3) Bosna ve Hersek Osmanlı toprağı sayılacak. Ancak yönetimi geçici olarak Avusturya'ya verilecek.

4) Ermenilerin yaşadığı yerlerde ve Girit'te ıslahat yapılacaktır.

YORUM: Avrupalıların bu maddeyi kabul etmeleri, Rusya'nın Ermeni sorunu çıkarma politikasına destek vermeleri anlamına gelir.

5) Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı verecek.

6) Sırbistan, Karadağ ve Romanya tam bağımsız olacak.

DİKKAT 1: İngiltere'nin bu antlaşmada Osmanlı topraklarının parçalanmasına izin vermesi 19. Yüzyıl boyunca uyguladığı Osmanlı topraklarını koruma politikasını terk etmesi anlamına gelir.

DİKKAT 2: Hatta Berlin konferansından önce bir oldubitti ile KIBRIS'I işgal etmiştir. Osmanlı Devleti ise konferansta İngiltere'nin desteğini kaybetme endişesiyle buna ses çıkaramamıştır.

DİKKAT 3: Balkan topraklarının, dolayısıyla Gayrimüslimlerin yaşadığı bölgelerin büyük kısmının kaybedilmesi üzerine Osmanlılık fikrinin işe yaramadığını anlayan II. Abdülhamit, İSLAMCILIK fikrini uygulamaya koymuştur.

HAZIRLAYAN:

SERDAR BAYRAK

TARİH ÖĞRETMENİ

<https://tarihdersi.net/>